

Vilniaus universitetas
Religijos studijų ir tyrimų centras

Aneta Rostovskytė

Religijos studijų programa

Magistro darbas

**F. Nietzsche's nihilizmo interpretacija M. Heideggerio ir K. Lowith'o
filosofijoje**

Darbo vadovas: prof. habil. dr. Rita Šerpytytė
Recenzentas: lekt. dr. Danutė Bacevičiūtė

Vilnius, 2008

Turinys

I. Įvadas.....	3
II. Dėstymas	
1. F. Nietzsche‘s nihilizmo prieigos.....	6
2. M. Heideggerio F. Nietzsche‘s nihilizmo interpretacija	9
3. K. Lowith‘o F. Nietzsche‘s nihilizmo interpretacija	22
4. M. Heideggerio ir K. Lowith‘o F. Nietzsche‘s nihilizmo interpretacijų palyginimas.....	31
V. Išvados	38
VI. Santrauka	40
VII. Summary	41
VIII. Literatūros sąrašas	42

Ivadas

Žodis „nihilizmas“ yra siejamas tik su XIX a. Vakarų kultūros žmogaus būkle. Tai būklė, kuomet nebegalima nei žmogui, nei tikrovei priskirti aiškaus tikslo ir prasmės. Centrinė figūra, su kuria nihilizmas siejamas, yra F. Nietzsche. Būtent jis buvo tas, kuris pastebėjo ir diagnozavo Vakaruose besireiškiantį nihilizmo fenomeną. F. Nietzsche nihilizmą siejo su nuvertėjimu aukščiausių vertybių, kurias, kaip aiškino krikščionybė, žmogui ir pasauliui buvo priskyres Dievas. Šių aukščiausių vertybių nuvertėjimas, anot F. Nietzsche'as, yra nuoroda, kad Dievas mirė. Taigi žmogus lieka vienas, kuris dabar pats yra atsakingas už pasaulio ir savo prasmingumą bei tikslingumą. Tuomet F. Nietzsche prognozavo, kad silpnuosius tai įstums į nevirtę ir beprasmybę, o stipriesiems - tai bus galimybė kurti savo tvarką.

Taip pat F. Nietzsche manė, kad dėl naujų tvarkų kūrimo, tų kurioms bus būdinga ego antžmogio valia siekti galios Vakarai išgyvens tokias nelaimes ir karus, kokių dar niekada nėra buvę. O nihilizmą keis naujas nihilizmas, kuriuos galbūt tolimoje perspektyvoje užbaigs aukštesnės valios antžmogis. *„To dekadanso įveiką, kaip žinia, Nietzsche patiki kaip pats sako, „stipresniam už mane žmogui - <...> Zaratustrai, bedieviui Zaratustrai“... Šitas ateities žmogus, kuris išlaisvins mus tiek iš ligšiolinio idealo, tiek ir iš to, kas iš jo turėjo išaugti, iš neapsakomo šleikštulio, iš veržimosi į nieką, į nihilizmą, šitas vidurdienio ir didžiojo sprendimo varpo dūžis. Vėl suteiks valiai laisvę, gražins pasauliui tikslą, o žmonėms jų viltį, šitas antikristas ir antinihilistas, šitas Dievo ir Nieko nugalėtojas – jis turi vieną kartą ateiti.“¹*

F. Nietzsche'as nihilistinė filosofija domino ne vieną Vakarų filosofą.

Šio magistrinio darbo tikslas bus bandymas išsiaiškinti dvi F. Nietzsche'as nihilizmo interpretacijas. Tai M. Heideggerio bei K. Lowith'o, kurie išsamiai nagrinėjo F. Nietzsche'as nihilizmo fenomeną.

Šias F. Nietzsche'as nihilizmo interpretacijas bus bandoma aiškintis, remiantis R. Šerpytytės knyga „Nihilizmas ir Vakarų filosofija“ bei filosofu G. Vattimo, kuris aprašė M. Heideggerio ir K. Lowith'o požiūrį į F. Nietzsche'as amžinojo sugrįžimo idėją, kuri yra glaudžiai

¹ R. Šerpytytė . Nihilizmas ir Vakarų filosofija . Vilniaus Universiteto Leidykla , 2007 , p. 132

susijusi su nihilizmo sąvoka. Skirtingas amžinojo sugrįžimo idėjos supratimas nulėmė ir skirtingą F. Nietzsche's nihilizmo interpretavimą.

M. Heideggeriui F. Nietzsche's nihilizmo interpretacija aktuali, nes ji atskleidžia, kad ne tik žmogus yra tikrovės kūrėjas, bet kad jau egzistuoja tikrovė, su kuria sąveikaudamas, žmogus rūpinasi savo paties laikina būtimi. Tuo tarpu F. Nietzsche tikrovę įvardijo kaip chaotiškumą, kuriai žmogus siekia suteikti formą.

M. Heideggeris, interpretuodamas F. Nietzsche's nihilizmą, didžiausią dėmesį skyrė ontologinėms problemoms atskleisti, tokioms kaip : Kokia yra žmogaus buvimo prasmė? Koks yra žmogaus santykis su tikrove? Kas yra tiesa?.

K. Lowith'o F. Nietzsche's nihilizmo interpretacijos aktualumas atsiveria iš filosofinės antropologijos perspektyvos, kurioje didžiausias dėmesys skiriamas aptarti Vakarų žmonių tarpusavio santykius, kurie ir leido F. Nietzschei išsakyti teiginį, kad nėra jokių moralinių fenomenų, o yra tik jų interpretacijos. Tuo tarpu K. Lowith'as manė, kad nėra jokių moralinių fenomenų savyje, tačiau tai dar nereiškia, kad jų nėra žmoguje.

Taip pat bus bandoma palyginti M. Heideggerio ir K. Lowith'o F. Nietzsche's nihilizmo interpretacijas, kas leistų parodyti šių filosofų skirtingas prieigas prie F. Nietzsche's nihilizmo teorijos.

Naudojami metodai: loginis – analitinis, hermeneutinis.

Hipotezė – Dievo mirties perspektyvoje atsakyti į tokius klausimus. Kai bandoma klausti, kas yra tiesa arba kodėl yra žmogus, atsakyti yra problemiška, tad ir žmogaus santykis tikrovės suvokimo atžvilgiu komplikuojasi.

Temos aktualumas tas, kad žmogui ir tikrovei nebeįmanoma priskirti aiškaus, galutinio ir absoliutaus prasmingumo ir tikslingumo. Pažymėtina, kad būtent tokioje būklėje ir gyvena šiuolaikinis Vakarų pasaulio žmogus.

Temos naujumas – tai bandymas išsamiau patyrinėti M. Heideggerio bei K. Lowith'o požiūrį į F. Nietzsche's nihilizmo teoriją. M. Heideggerio filosofija Lietuvos

filosofiniame diskurse plačiai domimasi (R. Šerpytė, A. M. Šliogeris, B. Kuzmickas ir kt.). K. Lowith'o filosofiniai tekstai nėra išsamiai analizuoti.

Daugiausia Lietuvoje nihilizmo problematiką domisi ir analizuoja profesorė R. Šerpytė.

F. Nietzsche's nihilizmo prieigos

Svarbios sąvokos, kurios bus naudojamos magistro darbe, aptariant F. Nietzsche's nihilizmo interpretacijas.

Ego antžmogis – tai individas, subjektas, kuris tiesiogiai vadovaujasi principu „valia siekti galios“ ir bando tikrovei ir žmogui apibrėžti aiškų ir absoliutų tikslingumą ir prasmę.

Antžmogis – aukštesnės valios žmogus, kuris galbūt tolimoje perspektyvoje sugebėsiantis suteikti tikrovei ir žmogui tikslą ir prasmę bei užbaigti nesibaigiančią nihilizmą grandinę.

Vertybė. F. Nietzsche'i vertybė yra tai, kas naudinga žmogaus praktiniam gyvenimui.

Metafizika – absoliučios tiesos teigimas apie žmogaus ir pasaulio prasmę bei tikslą, kurios tikrumui patikrinti nereikalingas patyrimas.

Imanencija – binarinė opozicija transcendencijai. Tai mąstymas, viską įjantis į save ir neigiantis skirtingumo ir nepaaiškinamumo galimybę.

Įprasta manyti, kad nihilizmo sąvoka nurodo vien į neigimo judesį. Tačiau F. Nietzsche teigė, kad nihilizmas yra ne tik neigimas, bet ir teigimas. Iš formaliosios logikos perspektyvos ši mąstytojo ištara atrodo klaidinga, nes ji pažeidžia vieną pagrindinių dėsnių – prieštaravimo dėsnį. Prieštaravimo dėsnis nurodo, kad teiginys yra teisingas, jeigu jame nėra prieštaravimų. Tad iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, kad F. Nietzsche atliko klaidingą mąstymo veiksmą. Tačiau, detaliau analizuojant, kokia linkme judėjo filosofo mąstymas, išsakytas teiginys, kuris savyje talpina dvi binarines opozicijas, ima atrodyti ne toks jau absurdiškas.

F. Nietzsche didžiausią dėmesį skyrė žmogaus santykio su tikrove problematikai. Tikrovės sąvoka mąstytojo filosofijoje glaudžiai siejosi su nihilizmo sąvoka. F. Nietzsche buvo originalus, keldamas klausimą: Ar galima teigiant tikrovę iš tikrųjų ją paneigti? Atsakydamas į savo paties užduotą klausimą buvo radikalus, jo atsakymas toks: taip, galima. Kaip tai vyksta?

F. Nietzsche aptinka Vakaruose besireiškiantį fenomeną, t. y. metafizinių tiesų kūrimą apie galutinį tikrovės ir žmogaus prasmingumą ir tikslingumą. Ypatingu F. Nietzsche's kritikos

objektu buvo tapusi krikščionybė, kuri, anot mąstytojo, geriausias pavyzdys, kaip buvo paneigta tikrovė. F. Nietzsche krikščionybę galėjo neigti dėl priklausymo tam tikrai istorinei epochai, kurioje jau buvo galima aptikti, koks Vakaruose reiškiasi fenomenas, kuris sukėlė mąstytojo nepasitikėjimą metafizine tiesa tikrovės atžvilgiu. *“Tai, ką epocha laiko blogiu, paprastai yra nesavalaikis atgarsis to, kas kadaise buvo laikoma gėriu, - senesnio idealo atavizmas.”*²

Taigi šitas teigimo – neigimo mechanizmas, anot F. Nietzsche‘s, ir yra nuoroda, kad tikrovė yra paverpta teiginių ir neiginių, kurių kiekvienas norėjo absoliučiai ir iki galo apibrėžti tikrovę, suteikiant jai aiškų tikslą ir prasmę.

F. Nietzsche pasiūlė išeitį - nepasitikėti iš anksto duotu tikrovės tikslu bei prasmingumu. Jis pasiūlo alternatyvą. Savu, ne svetimu gyvenimu, tikrovę reikia rasti.

Bet kaip savu gyvenimu ieškoti tikrovės? Juk virš manęs gyvena Dievas, kuris tikrovę mums jau davęs. *“Tikrasis pasaulis nepasiekiamas dabar, tačiau pažadėtas išminčiui, šventajam, dorybingajam (‘atgailaujančiam nusidėjėliui’).”*³ Tačiau antžmogis nėra žmogus, kuriam būdingas paklusnumas, jis gali neigti viską, net ir Dievą. F. Nietzsche šią neigimo galimybę parodo per Zaratustros personažą, kuris ir reprezentuoja antžmogį. Iškalbingas Zaratustros ir merdėjančio akrobato pokalbis. *“Prisiekiu tau, drauguži, - Zaratustra atsakė, - nėra šitų dalykų, kuriuos dabar minėjai: nėra nei velnio jokio, taip pat ir pragaro nėra. Siela tavoji mirs greičiau, nei kūnas tavo: gali jau nieko nebijoti!*

*Žmogus akis atmerkė, bet žvilgsnis jo pasitikėjimo nerodė. Jei tiesą tu sakai, - tada jis tarė, - tai, kai užges gyvybė mano, aš nieko neprarasiu.”*⁴

Šis Zaratustros (antžmogio) kalbėjimas - tai parodymas, kad Dievo nebėra, jo vietoje - Zaratustra, kuris ir žino tiesą.

Tačiau ar F. Nietzsche, net ir gimus antžmogiui, nepatenka į užburimą ratą? Juk akrobatas ne savu gyvenimu atranda tikrovę, bet Zaratustros žodyje. Todėl perspektyva, kad tikrovę reikia atrasti pačiam, atrodo komplikuoata. Dar komplikuočiau viskas tampa tuomet, kai paaiškėja, kad antžmogiui gali būti ne kiekvienas, tik tas, kurio valia to trokšta. Su antžmogio gimimu Vakaruose griūva ilgai galiojusi hierarchinė vertybių struktūra :

² F. Nietzsche . Rinktiniai raštai, . V.: “Minties” , 1991 , p . 382.

³ F. Nietzsche . Stabų saulėlydis . V.: “Strofa”, 2000 , p. 36

⁴ F. Nietzsche . Rinktiniai raštai . V.: „Minties“ , 1991 , p. 31

Dievas
žmogus
gyvūnas

ir įsigali:

Ego antžmogis	Aukštesnės valios antžmogis(perspektyva)
žmogus	žmogus
gyvūnas	gyvūnas

Ego antžmogis – tai žmogus, kuris „žino“ galutinį žmogaus ir tikrovės tikslą, kurį siekia įtvirtinti instituciniu priežiūros aparatu, nors ir yra su juo nesutinkančių.

Antžmogis – aukštesnės valios žmogus, turintis valią, kuri jį veda į autentišką tikrovės pažinimą. Kitaip tariant, antžmogis – tai žmogus, kuris apsisprendžia būti laisvu, drąsiu, virš kurio nėra nei Dievo, nei autoriteto, kurių tiesos apie tikrovę jis privalėtų paisyti ar jai paklusti. Tačiau antžmogio valia, atradusi tiesą, taip pat trokšta apšviesti ją žmones, kuriems nėra būdinga antžmogio valia. *“Gyvų man reikia šalininkų, kad eitų jie su manimi, nes patys nori bendražygiais būti – ir eitų ten, kur liepia valia manoji.”*⁵ Tačiau antžmogis nesiekia savo tiesos primesti. Žmonės savo noru turi priimti jo tiesą ir gyventi pagal ją be jokios prievartos ir priežiūros.

F. Nietzsche tikėjo, kad galbūt tolimoje perspektyvoje atsiras aukštesnės valios antžmogis, kuris sugebės užbaigti tą nihilizmą grandinę ir kuriuo žmonės seks savo noru.

⁵ F. Nietzsche . Štai Taip Zaratustra Kalbėjo . V.: „alma littera“, 2005, p. 38

F. Nietzsche's nihilizmo interpretacija M. Heideggerio filosofijoje

M. Heideggeris ypatingą dėmesį skyrė F. Nietzsche's filosofijai. Tačiau šiuo atveju bus apsiribota bandymu išsiaiškinti M. Heideggerio pateiktą F. Nietzsche's nihilizmo interpretaciją.

M. Heideggerį domino, kokiam santykiu su tikrove yra atsidūręs Vakarų žmogus, jeigu jis gali pasakyti, kad prasmės nėra arba visas mano gyvenimas beprasmiškas. Šiems kalbėjimams atsakymo galima ieškoti F. Nietzsche's diagnozuotoje ištaroje „Dievas mirė“ (aukščiausios vertybės nuvertėjimas).

F. Nietzsche neabejojo, kad krikščionybė pasmerkta paneigimo, nes ji, anot mąstytojo, nebuvo niekas kitas, kaip tik hipotezė tikrovės atžvilgiu, bandant suteikti prasmę ir tikslą viskam, kas yra. Filosofas aprašė, kas vyksta sąmonėje, kai žmogus suvokia, kad visa tai, kas jam atrodo prasminga, iš tikrųjų neturi jokios prasmės. Šie suvokimai, pasak F. Nietzsche's, yra nuoroda, kad tikrovės atžvilgiu jau buvo atliktas nihilistinis veiksmas, tik teigimo pavidalu.

„1. Nihilizmas - tai būklė, kai supranti, kad ieškojai prasmės ten, kur jos nėra: taigi ieškotojas galų gale patiria nusivylimą.

2. Nihilizmas - tai būklė, kai žmogus tikėjo ir dėjo pastangas, aukodamas savo individualią laimę, visuotiniam gėriui, tačiau suvokia, kad jokio visuotinio gėrio nėra. Tuomet žmogus nusivilia ir praranda savo svarbumą.

3. Nihilizmas - kai žmogus suvokia, kad jo pastangos neturi jokio tikslo, nes nėra jokio valdančio vienio. „⁶

Tuomet, anot F. Nietzsche's, galimi du keliai. „*Silpnuosius šis faktas įstums į neviltį, stipriems tai bus ženklas pradėti kurti naują tvarką perkainuojant vertybes.*“ (Filosofijos atlasas p -179).⁷ Kaip tik šitą dvipusį kelią galima aptikti Vakaruose. Jeigu vieni Dievo mirties perspektyvoje teigia, kad viskas beprasmiška, tai kiti teigia, kad žino, kokia yra tikrovė. Anot M. Heideggerio, tai nurodo į F. Nietzsche's prognozuotą ego antžmogio gimimą, kuris sugriautų Vakaruose galiojusią aiškią ir nekvestionuojamą žmogui duotą dievišką tikrovę.

⁶ М. Хайдеггер . Ницше И Пустота . Москва.: „Эксмо“, 2006 , с. 104

⁷ A. Halder . Filosofijos žodynas . V.: „alma littera“, 2002 , p. 145

Pažymėtina, kad teorinis teiginys dar nėra tas judesys, kuris praktiškai steigtų naują tikrovę. Tam, kad būtų pradėta steigti nauja tikrovė, teiginius turi keisti veiksmai. Taigi Vakaruose įvyksta tai, ką F. Nietzsche prognozavo. Dievas mirė, gimė ego antžmogis (laisvas, drąsus žmogus išdrįšęs neigti Dievą ir užsiimti visa žinančiojo pozicija). Šis įvykis – tai realaus nihilistinio veiksmo atlikimas, aptinkamas XIX a. Kitaip tariant, įvyko ankstesnio teiginio apie tikrovę paneigimas, tačiau ne šiaip kokio teiginio, bet Dievo, kuris buvo ne tik pasaulio, bet ir žmogaus kūrėjas. Pažymėtina, kad šis nihilistinis veiksmas, atliktas dieviškos tikrovės atžvilgiu, įvyksta tik Vakarų pasaulyje, todėl M. Heideggeris patikslina F. Nietzsche's tezę „Dievas mirė“ : *„Tai reiškia - krikščioniškasis Dievas mirė. Prarado valdžią pasauliui ir žmogui.“*⁸ Kartu su krikščioniškojo dievo mirtimi miršta tikrovei ir žmogui priskirtas tikslas ir prasmė.

M. Heideggeris pažymi, kad F. Nietzsche's **nihilizmo** samprata skiriasi nuo tikrosios žodžio „nihilizmas“ reikšmės. *„Terminas „nihilizmas“ buvo suprantamas kaip sunaikinimas ir sugriovimas ankstesnių vertybių ir nieko nepasiūlymas jokių naujų vertybių, jokio naujo tikslo ir prasmės. Kitaip tariant, sugriovimas ir palikimas visiškos tuštumos, taip nepaliekant jokios perspektyvos tolimesniam istoriškumui.“*⁹ Tuo tarpu F. Nietzsche's nihilizmo samprata, anot M. Heideggerio, prilygsta dieviškajai tiesai apie tai, kad ankstesnės vertybės neteko prasmės, ir jas būtina perkainoti, nes jos nebeturi nieko bendro su tikrove.

Tačiau, kaip vyksta tas perkainavimas? Zaratustra – geriausias to pavyzdys. Zaratustra ateina ir pasako, kad aš žinau, kas yra vertybė ir kokia tikrovė turi būti. Toks nihilizmo supratimas F. Nietzsche patį įgalino tapti metafiziku, prieš kurią įnirtingai kovojo. Jo metafiziškumas (dieviškoji tiesa) – tai sukurta nuolatinė ir nesibaigianti nihilizmą grandinė. Tačiau tik tokiu būdu jis galėjo pateisinti savo teiginį, kad : *„Esminė ir tikroji pasaulio varomoji jėga yra galios siekimo valia, o visas tikrovės procesas - nepaliamojama tarp savęs besirungiančių valios partikulų su jų vertybių nuostatomis kova, turinti įgyvendinti savo tikslus, vienas kitą kuriant ir naikinant.“*¹⁰

Taigi F. Nietzsche's nihilizmas, anot M. Heideggerio, priešingai, nei tikroji žodžio „nihilizmas“ reikšmė, nurodo į Vakarų mąstymo istoriškumą ir perspektyvą, kur nuolat vyksta kova tarp pasyvaus ir aktyvaus nihilizmo. **Pasyvus nihilizmas** - tai ankstesnės tikrovės su visomis vertybėmis, tikslais ir prasme neigimas. **Aktyvus nihilizmas** – tai naujos tikrovės

⁸ М. Хайдеггер . Ницше и Пуста . Москва .: „ Эксмо“ , 2006, с. 80

⁹ Ten pat , p. 82

¹⁰ A. Halder . Filosofijos žodynas . V.: „ alma littera“ , 2002, p. 145

steigimas, kur ankstesnėms vertybėms yra suteikiamas negatyvumo elementas, nes pakeičiamas tikrovei priskiriamas tikslas ir prasmė.

Norint dar aiškiau suprasti F. Nietzsche's nihilizmo sampratą, verta pasiaiškinti, koku būdu įvyksta neigimas to, kas buvo laikoma nekvestionuojama tiesa apie tikrovę. Neigiama gali būti tai, kas akivaizdžiai yra praradęs buvimo būtinumą. To, ko laisvai atsisakoma. Tačiau, kaip pastebi M. Heideggeris : *“F. Nietzsche's nihilizmo sampratoje išnyksta erdvė kurioje, ankstesnės vertybės galėtų reikštis. Kitaip tariant, ima reikštis kitos vertybės. Šių vertybių atsiradimas nereiškia ankstesnių vertybių nuvertėjimo naujų vertybių atžvilgiu, bet reiškia naujos kartos atsisakymą perimti ankstesnės kartos vertybes. Atsisakymo perimti ankstesnės kartos vertybes geriausiai pavyks pasiekti per auklėjimą ir kitokį istorijos perrašymą ankstesnių vertybių atžvilgiu.”*¹¹

Šią citatą norėtusi iliustruoti K. Markso idėja apie tai, kad Dievas anksčiau gyvenusiems žmonėms buvo reikalingas kaip opiumas, kuomet laimės žemėje pasiekti buvo neįmanoma, nes jie neturėjo reikiamos bazės ir antstato aprūpinti žmones materialinėmis vertybėmis, kurios ir yra pagrindinis žmogaus gyvenimo tikslas. Kaip tik šią K. Markso išsakytą idėją realizavo XX a. įsigalėjusi socializmo ideologija, perrašinėdama vadovėlius ir teigdama, kad Dievo nėra.

F. Nietzsche's nihilizmo samprata, anot M. Heideggerio, glaudžiai susijusi su vertybės sąvoka. Būtent analizuojant vertybės sąvoką, galima pakankamai aiškiai aptikti žmogaus santykį tikrovės atžvilgiu. Viduramžių žmogus (kiek apie juos mums leidžia spręsti istoriniai šaltiniai) nemanė, kad jis yra vertybių, o, vadinasi, taip pat ir tikslo bei prasmės kūrėjas. F. Nietzsche vertybę traktavo kaip nuorodą į tikslą ir prasmingumą. Kitaip tariant, išsiaiškinus, pagal kokias vertybes gyvena visuomenė, galima išsiaiškinti toje visuomenėje egzistuojančius tikslus ir prasmę. Viduramžių žmogaus tikrovė su visomis vertybėmis, tikslu ir prasme jiems buvo duotos Dievo, ir nors jų egzistencijoje buvo pakankamai daug kančios, jie aiškiai galėjo atsakyti, kodėl taip yra. Taip pat verta pažymėti, kad viduramžių žmogaus tikslas ir prasmė buvo ne realus gyvenimas *čia ir dabar*, o amžinasis gyvenimas po fizinės mirties, atgimstant Dievo karalystėje.

Kuomet Dievas miršta, visos vertybės su tikslais ir prasme turi rasti realiam gyvenime. Vertybių, o kartu tikslų ir prasmės radimasis realiam gyvenime, dar labiau atskleis F.

¹¹ М. Хайдеггер . Ницше И Пуста . Москва.: „Эксмо“ , 2006 , с. 82 - 83

Nietzsche's „valia siekti galios“ principą. Šis vertybių perkėlimo procesas, kaip jau minėta, yra siejamas su ego antžmogio atsiradimu. Ego antžmogis yra tas, kuris savyje turi valią siekti galios.

Pažymėtina, kad F. Nietzsche teiginį „valią siekti galios“ suvokė, kitaip nei ji yra suvokiama įprastai. M. Heideggeris nurodė, kad F. Nietzsche's „valia siekti galios“ samprata skirtinga nei psichologijos mokslo. Psichologijos mokslas principą „valia siekti galios“ traktuoja kaip žmoguje esančią savybę, kuri jam padeda įgyvendinti, pasiekti tikslus. Tačiau čia reikšminga pažymėti, kad įgyvendinti būtent tuos tikslus, kurių iš žmogaus reikalauja kitas žmogus.

F. Nietzsche's „valia siekti galios“ suvokimu, yra būtent tas žmogus, kuris reikalauja iš kito, kad įgyvendintų jo nurodytus tikslus, kaip tik ir turi valią, kuri siekia galios, o ne tas, kuris stengiasi tuos iš jo reikalaujamus tikslus įgyvendinti. Tačiau gali atsitikti taip, kad žmogus, kuris siekia įgyvendinti jam keliamus reikalavimus, nes jie tikslingi ir prasmingi suvoks keliamų reikalavimų beprasmiškumą. Pats geriausias būdas yra suvokti tau duotų tikslų ir prasmės beprasmiškumą

F. Nietzsche nurodė istorijos mokymąsi, bet ne tokį kaip: „(...) *priversto lenkti nugarą ir nulenkti galvą prieš istorijos galią ir ją steigiančią dialektiką. (...) Pats gyvenimas rodo, kad istorija priklauso gyvai būtybei trejopai: istorija jai priklauso, nes toji būtybė veikia ir siekia, saugo ir garbina, kenčia ir trokšta išsilaisvinimo.*“¹²

Taigi principas „valia siekti galios“ bus išsąmonintas tik tuomet, jeigu atsiras supratimas, kad jis gali būti ne tik pasyviu istorijos dalyviu, bet ir jos kūrėju, tačiau tokiu kūrėju, kuris ir vėl norės atrast neginčytiną tiesą tikrovės prasmingumui. Tokių ego antžmonių, bandžiusių iš savo žiūros taško ir suvokimo suteikti tikrovei apibrėžtą ir galutinį tikslą bei prasmę Vakarų pasaulio istorijoje buvo su kaupu. Pavyzdžiui, mokslas, kuris užsibrėžė atsakyti į klausimą, kokia yra tikrovė ir kas yra žmogus. Taip pat visos viena kitą neigusios ideologijos bei du pasauliniai karai. Tačiau nė vienam šitam ego antžmogui įsitvirtinti ir užbaigti nihilizmo fenomeno nepavyko, bet priešingai, - vedė nuolatinių nelaimių ir kančių keliu, nors žadėjo visuotinį gėrį.

M. Heideggeris teigė, kad visa Vakarų pasaulio istorija nebuvo niekas kitas, kaip nuolatinis bandymas paaiškinti ir priskirti tikrovei ir žmogui galutinį tikslą, kuris yra virtęs principu „prieš mus ir mes“. Kuomet įvyksta principo „prieš mus ir mes“ suvokimas ir kai

¹² R. Šerpytė. Nihilizmas ir Vakarų filosofija . Vilniaus Universiteto Leidykla , 2007, p. 111

istorija aiškiai nurodo, kad visos vertybės, tikslai ir prasmės, kurios buvo sukurtos, siekiant paaiškinti tikrovę apskritai, buvo pasmerktos žlugimui, tuomet, anot M. Heideggerio, pirmą kartą iš tikrųjų reikia perkainuoti visas vertybes, kurios reiškėsi Vakaruose kaip pasyvaus ir aktyvaus nihilizmo kova.

M. Heideggerio manymu, žmogui pagaliau reikia suvokti, kad jis ne Dievas, o priešingai – pernelyg ribotas, kad galėtų apie tikrovę teigti galutinę ir neginčytiną tiesą. Jis teigė, kad tikrovė nepavaldi žmogaus mąstymui dėl jo laikinumo ir matymo horizonto. Norėusi pateikti keletą pavyzdžių.

1. Kai skaitome apie XVI a. Paryžių, ar aš galiu atsidurti XVI a. iš tikrųjų?

2. Klasikinis Hume'o pavyzdys. Patyrimas tau sako, kad saulė kilo jau šimtą kartų. Ar tai reiškia, kad ji pakils ir rytoj? Mokslas teigia, kad žino, nes yra tiksliai apskaičiavęs laiką, kiek saulė dar kils. Bet ar jis tikrai žino?

3. Ar aš žinau, kas manęs laukia rytoj?

4. Ar aš žinau, kas bus po metų? Visi šie klausimai atveria Niekį.

M. Heideggeris, interpretuodamas F. Nietzsche's nihilizmą, nurodė, kad Niekio patirties perspektyva nebuvo paliesta, nes F. Nietzsche's nihilizmas buvo minties aptiktas konstruktas, kuris nurodė, kad nihilizmas gali būti įveiktas tik nihilizmu, ir tik tokiu, kuris vėl teigs apie tikrovę dieviškąją tiesą, nors ta tiesa ir būtų, kad jokios prasmės nėra, būtent dėl egzistuojančio metafizinio principo „valia siekti galios“. Tai sąlygoja galią įgijusio ego antžmogio beatodairiškumas, kuris jam jau neleidžia matyti to, kas vyksta iš tikrųjų *čia ir dabar*. Tuomet atsiranda kitas ego antžmogis, kuris imasi perkainuoti ankstesnes vertybes ir tikslą, taip steigdamas savo tiesą apie tikrovę, pamiršdamas savo galimybę matyti tik tai, kas yra *čia ir dabar*.

M. Heideggeris pabandė F. Nietzsche's antžmogį ir „valią siekti galios“ principą interpretuoti iš savo epochos perspektyvos, kuomet buvo prieita riba, kad iš tikrųjų visos vertybės reikalavo perkainavimo, nes jau buvo nebeįmanoma matyti jokios dieviškos tiesos apie tikrovės ir žmogaus prasmingumą. Ši interpretacija gali būti kaip tik ta perspektyva, kuomet nihilizmas įgauna tam tikrą pozityvią reikšmę, ir turi galimybę iš metafizinio mąstymo pereiti prie postmetafizinio mąstymo.

F. Nietzsche nuolat vartoja **vertybės** sąvoką. Tačiau akivaizdu, kad jis kalba ne apie vertybes, kaip pačias savaime, kurių laikomasi tiesiog iš paklusnumo (tikint atgimti Dievo

karalystėje), o būtent apie tokias, kurios atsiranda dėl to, kad regimas akivaizdus jų naudingumas ir reikalingumas konkrečiu metu. Taigi akivaizdu, kad F. Nietzsche turėjo omenyje vertybių laikinumą tikrovės atžvilgiu, nes kitaip nebūtų reikalavęs jų perkainavimo.

Tačiau svarbu kita, ką jis pastebėjo. Tie, kurie įvykdo vertybių perkainavimą, mano, kad tai ir yra absoliuti tiesa, pagal kurią reikia gyventi, pamiršdami, kad „[...] *totalių sistemų ir organizacijų, sugalvotų žmonių dėl savo pačių patogumo, realiame pasaulyje neegzistuoja.*“¹³ Jie užsidaro savo požiūrio taške, nes vertybė yra mintis, o mintis visuomet reikalauja galutinio rezultato. Tuomet yra nebematoma, kas vyksta *čia ir dabar*, ir kad iš tikrųjų reikalingas ankstesnių vertybių perkainavimas. Taigi vienintelis būdas jam stiprinti galią yra naudoti jėgą ir prievartą. Tačiau tuomet atsiranda kitas ego antžmogis, kuris *čia ir dabar* mato vertybių perkainavimo reikalingumą.

Tačiau tuomet, kai įvyksta vertybių perkainavimas, kitas ego antžmogis ir vėl tikrovei ir žmogui bando priskirti galutinę tiesą ir prasmę.

Vertybės sąvoka taip pat nurodo ir į kiekybės matą. Vadinasi, jų perkainavimas turi susilaukti palaikymo arba prieštaravimo, siekiančio išsaugoti. „*Vertybės turi mato galimybę*“¹⁴ Taigi, anot Heideggerio, jeigu turėti galvoje, kad vertybių perkainavimas turi susilaukti palaikymo, vadinasi, ir valia siekti galios ir noras ją stiprinti yra niekas be palaikymo ir aplinkybių. Tas, kuris trokšta siekti galios ir ją palaikyti, visuomet turi nepamiršti, kad vertybes reikia saugoti, tačiau nepamiršti ir to, kad jo požiūrio taškas nėra visa apimantis. Todėl nuolat reikalaujantis patikrinimo.

Požiūrio taškas gali matyti tik tai, kas yra, o ne tai, kas bus ar buvo. Vertybių perkainavimas neturi reikšti, kad visoms ankstesnėms vertybėms turi būti suteiktas negatyvumas. Tai tiesiog reiškia, kad nuolat reikia save tikrinti, nes tikrovė yra platesnė, nei tavo ribota žiūra gali apimti. Taip pat būtina turėti galvoje, kad vertybių turi būti laisvai atsisakoma, o ne, suradus pasekėjų, naikinama vieta, kur jos galėtų reikštis.

Savo veikale „Būtis ir laikas“ M. Heideggeris tarsi užsimena ir apie tai, kad pati tikrovė gali atverti, kad reikalingas vertybių perkainavimas, taigi tas, kuris turi valią didinti savo galią, turi galimybę tik susilaukęs žmonių palaikymo. Toks pozityvaus nihilizmo veiksmas nurodo, kad

¹³ Д Реале и Д Антисери . Западная Философия От Истоков До наших Дней . Санкт – Петербург .: „Петрополис“, 1997, с. 275

¹⁴ М .Хайдеггер, Ницше И Пустота, Москва.: „Эксмо“, 2006 , с . 146

tikrovė gali būti ir tokia, ir anokia, ir šiokia ... ir taip iki begalybės. Tai nuoroda, kad žmogus nėra Dievas ir gali matyti ir mąstyti tik esiniais.

Visa, kas vyko Vakarų istorijoje, anot M. Heideggerio, buvo bandymas suteikti tikrovei prasmę, tačiau atsitiko priešingai iš žmogaus mąstymo ir trumparegio žiūros taško kylančios prasmės paslėpė tai, kas iš tikrųjų yra tiesa. Žmogus yra laikinas, tačiau tai pamiršo, iškėlė save virš tikrovės, paversdamas ją subjektui pažiniu objektu. Taigi M. Heideggeriui labai svarbus tampa asmeniškasis žmogaus laikas, kuriame tik ir įmanoma išgyventi prieš tave atsiveriantį bauginantį, bet esantį Niekį.

Kitaip tariant, išgyventi savo laikinumą ir kad visas tavo žinojimas galiausiai baigiasi Niekium, kuris išlaisvina tikrovę iš jai norimų suteikti apibrėžčių. Taip M. Heideggeris tikrovei suteikia metafiziškumą ir taip pat atlieka nihilistinį judesį, tačiau aiškiai nubrėžia žmogaus ribas tikrovės pažinimo atžvilgiu.

Interpretuodamas F. Nietzsche's nihilizmą, M. Heideggeris didelį dėmesį skyrė meno sąvokai ir dviems menininkų tipams (romantiką ir klasiką), kurie pakankamai aiškiai iliustruoja žmogaus santykį tikrovės atžvilgiu.

Taigi, kaip atsiranda **romantiką**? Pažymėtina, kad kai M. Heideggeris vartojo F. Nietzsche's romantiko sampratą, šalia to visuomet turėjo principą „valia siekti galios“, kurio menas kyla iš nepasitenkinimo esamybe ir norint įsteigti kitą tikrovę.

Menininkas F. Nietzsche's filosofijoje tikrovę regi iš savo žiūros taško : „ iš čia turi pažiūrėti į esminius gamtos galios instinktus. O taip pat religijos ir moralės“ ¹⁵. Ši F. Nietzsche's teiginį M. Heideggeris perinterpretavo: „Čia aiškiai sakoma apie tai, kad esamybės rakurse menininkui reikia peržiūrėti ir kitas valia siekti galios formas – gamtą, religiją, moralę, visuomenę ir individą, pažinimą, mokslą ir filosofiją. Šiame sąryšyje duotos formos yra nurodomos, kaip būtis menininko žvilgsnyje“. Pagrindinė F. Nietzsche's tezė apie meną yra ta, kad menas turi rasti iš menininkų, o ne iš jų priimančiųjų pusės“ ¹⁶

Būtent dėl šio pasakymo apie menininko kūrybos principus F. Nietzsche dažnai kaltinamas už R. Vagnerio kūrybą ir pasekmes vokiečių kultūrai ir istorijai. Tačiau, kaip pažymėjo M. Heideggeris, šis F. Nietzsche's pasakymas buvo sąlygotas jo epochos situacijos,

¹⁵ М. Хайдеггер . Ницше Том 1 . Санкт – Петербург .: „Владимир Даль“ , 2006, с. 72

¹⁶ Ten pat , p. 72

kuomet meno kūriniai buvo praradę savo esminę paskirtį, t.y. gėrėjimąsi ir grožėjimąsi jais. „*Masės*“ niekada neturi supratimo apie subtilumą, logiką ir grožį, nekalbant jau apie didįjį stilių“¹⁷. Apie didįjį stilių bus užsiminta kiek vėliau, kai bus kalbama, apie menininką kaip klasiką. Norėtusi tik užsiminti, kad F. Nietzsche nemanė, kad menininko sukurtas meno kūrinys gali pretenduoti tapti tikrove. Anot F. Nietzsche' s, menas gali egzistuoti tikrovėje, bet netapti jos pakaitalu.

Tačiau XIX a. R. Vagneris buvo tas, kuris savo kūriniais norėjo radikaliai performuoti tikrovę. Keletas Vagnerio kūrinų: „Menas ir Revoliucija“ (1849 m.) „Vokiečių menas ir vokiečių politika“ (1865m.) Jis kūrė muziką kupiną dramatismo, parinko spalvingiausias gamtos vaizdus, vaizduodavo herojiškus, mitologinius personažus. Poezija yra išstumiamą, paliekama muzika, skatinanti tik žmogaus juslingumą, bet ne tikrą egzistencinę patirtį. Visos XX a. vykusios revoliucijos ir karai kaip vieną iš pagrindinių stimulų pakelti žmogaus norą kovoti skatindavo muzika ir daina (su tikslingai parinktais žodžiais, žadančiais laimę ir gerovę ateityje).

Pats F. Nietzsche apie R.Vagnerio kūrybą yra pasakęs, tai lyg moralizuojanti krikščionybė, tik priešinga kryptimi. Kitaip tariant, ji veda į nieką. „*Čia kūrybos pradžia tampa nepasitenkinimas, ieškojimas kažko visiškai priešingo. Tuo pačiu jau kartu nubrėžiama priešybė tam, kas yra. Priešybės galimybė randasi ne iš stygiaus, o iš pilnumo, ne kaip ieškojimas, bet kaip užvaldymas, ne kaip alkis, bet kaip perteklius. Kūrinys, gimstantis iš nepasitenkinimo, veda į atsitraukimą ir siekimą kito; bet ne aktyviai, o visada reaktyviai ir visada tik iš kūrėjo*“.¹⁸ Kuomet pasiekiamą būklę, kai nebenorima veikti, kurti ten, kur tu esi, imama vaizduotėje kurti, kas vėliau gali būti mėginama realizuoti:

- a) įsivaizduoti tai, kas tau suteiktų gėrį,
- b) įsivaizduoti ribas, kas galėtų tą gėrį pažeisti,
- c) gėris įgauna formą,
- d) tikima, kad tai galima realizuoti, nes tai ir yra, ko visiems reikia.

„*Didysis stilius - tai panieka mažam ir trumpam grožiui*“.¹⁹ Kaip pažymėjo M. Heideggeris, didysis stilius F. Nietzsche' s iš esmės sutampa su griežtu klasikiniu stiliumi. „*Klasikinis stilius nurodo į ramybę, paprastumą, lakoniškumą, susikaupimą – aukštesnį valios*

¹⁷ Ten pat, p. 126

¹⁸ Ten pat, p.135

¹⁹ Ten pat, p. 126

*jausmą. Reaguoti neskubant, sąmoningai, ir jokios kovos.“*²⁰ Kitaip tariant, menininkas klasikas yra įveikęs ego „valia siekti galios“ principą, kuris apie viską sprendžia paskubomis. Kuomet F. Nietzsche kalbėjo apie meną tikrovės atžvilgiu, jis visada, anot M. Heideggerio, turėjo galvoje didžiojo stiliaus sampratą. „*Poezija turi skatinti pažinimą, o muzika teikti nusiramimą*“²¹

Kuomet F. Nietzsche kalba apie klasiką ir romantiką, jis neanalizuoja romantinio ir klasikinio meno istorijos, tiesiog nurodo į jų tam tikrą laikyseną tikrovės atžvilgiu.

Klasiku, gali būti tik tas, kuris aptikęs tikrovėje tai, kas jam priešinga ir skirtinga, nenaudoja galios skirtingumo perkonstravimui arba naikinimui, nes suvokia, kad tikrovė nėra medžiaga, kurią jis ribotas ir laikinas galėtų apibrėžti ir objektyviai pažinti.

F. Nietzsche nurodė į Antikos pasaulį, kuomet net pats didžiausias nusikaltėlis buvo gerbiamas, nes jis leisdavo patikrinti egzistuojančios vertybės reikalingumą. Kartu būdavo paliekama galimybė žmogui pačiam suvokti, kad jo poelgis buvo netinkamas ir jis turi galimybę tapti kitokiu.

Taigi iš to, kas jau buvo pasakyta, galima suvokti, kad Vakaruose egzistuojantis nihilizmas yra susijęs su tuo, kad nuolat bandoma teigti objektyvią tiesą tikrovės atžvilgiu. Todėl norėtusi plačiau išskleisti mechanizmą, koku būdu, anot F. Nietzsche's, kažkas „yra“ tiesa.

Interpretuodamas F. Nietzsche's nihilizmo sampratą M. Heideggeris aiškino, kuo skiriasi F. Nietzsche's tiesa ir metafizinės tradicijos tiesa apie tikrovę. Platonas, atstovaudamas metafizinę tradiciją, aiškino, kad egzistuoja idėjų pasaulis, kurį žmogaus protas gali pasiekti atsiribodamas nuo juslinio pasaulio patyrimo. Kitaip tariant, kai matai penkis skirtingus stalus, padarytus iš skirtingų medžiagų ir netgi skirtingų formų, turi rūpėti ne tie konkretūs stalai, o tai, kad egzistuoja stalo idėja, kuri visus tuos stalus talpina savyje. Vadinasi, nėra svarbu, kaip stalai yra, o svarbu nuo jų abstrahuotis, kad būtų pasiekta stalo idėja, kuri ir yra grynoji tiesa.

²⁰ Ten pat , p. 126

²¹ Ten pat , p. 135

Paaiškinimas : Kuomet F. Nietzsche vartoja sąvoką masės, tai jis turi galvoje, ne paprastus žmones, bet būtent tuos kurie seka Vagneriu.

Tuo tarpu F. Nietzsche'is kaip tik rūpėjo ta esatis, kurioje yra gyvenama, nes manė, kad už jos daugiau nieko tikresnio ir nėra. O jeigu toje esatyje yra gyvenama, tai turi egzistuoti tiesa, kuri leidžia gyventi, nes kaip tik tai ir yra svarbiausia. „*Vadinasi privalo egzistuoti tikėjimas ir neabejojimas, kad turime teisę vertinti visas egzistuojančias vertybes, nes nuo jų priklauso gyvenimas. [...] kas gi atsitiktų su gyvenimu, jeigu iš jo absoliučiai išnyktų tiesa, tikėjimas, sutarimas su visu tuo, kas leidžia gyvent ir priimt poziciją?[...]. Taigi tiesa ir tikrumas nusistatomi ne tik po patyrimo ir praktinio naudingumo, kurią tiesiog suponuoja pats gyvenimas : tiesa jau iš anksto privalo būti, kad gyvas galėtų gyventi, o gyvenimas – liktų gyvenimu. Taigi, kas galėtų nesutikti su tokiu tiesos vertinimu?*“²²

Tačiau, kaip pažymėjo M. Heideggeris, F. Nietzsche kartu teigė ir tai, kad tikėjimas tiesa gali būti klaidingas tačiau, ja vis tiek bus besąlygiškai ir akiai tikima, o tai reiškia, kad nebus jokio reflektivaus vertinimo ir sprendimo. Pavyzdžiui, tikėjimas, kad skleidžiama negatyvi propaganda apie vieną ar kitą valstybę yra tiesa.

F. Nietzsche pažymėjo, kad žmogus visuomet jau yra konkrečioje esatyje, kurioje egzistuoja tam tikra tiesa ir taisyklės, kurios reguliuoja žmogaus gyvenimą bei tikrovės supratimą. Bet ar tai reiškia, kad žmogus, kaip gebantis vertinti turi besąlygiškai ir nereflektiviai priimti tam tikrą teisingą tikrovės modelį kaip imperatyvą?

Anot F. Nietzsche'is, refleksija privalo būti, nes turi egzistuoti tos vertybės, kurios žmogui leistų gyventi ir veikti. Tuomet tiesos, kaip pačios savaime, negali būti, todėl, kad aš priimu sprendimą, ką laikyti teisingu. „*Aš tikiu, kad tas ar kitas yra taip, o ne kitaip, kaip esaties*“ tiesa“²³

Vertybės yra nuoroda į tai, ką siekiama saugoti, nes tai suteikia pastovumo ir tvarkos žmogaus gyvenimui. Pastovios ir nekintamos tvarkos troškimas, anot F. Nietzsche'is, yra išsisknijęs sąmonėje Vakarų žmogaus, kuris vertybes traktuoja ne kaip reikalingas *čia ir dabar*, bet kaip jų privalomybę egzistuoti nuolat. Būtent toks išsivaizdavimas yra tikrovės neigimas, nes tikrovė yra kur kas platesnė, nei *čia ir dabar*. „*Mes vertinome sąlygas mūsų išlikimo tikrovės apskritai matu. Mes mąstėme ne gyvenimo sąlygas būtent dabar gyvenančio žmogaus ir net ne*

²² Ten pat , p. 462

²³ Ten pat , p. 471

*žmogaus apskritai, o žmogaus vakarų europiečio, graiko, romėno - krikščionio, vokiečio – romano, tikrovės, tikrovės Naujųjų laikų .“.*²⁴

Tuo tarpu F. Nietzsche, anot M. Heideggerio, teigė, kad gyvenimas *čia ir dabar* ir tikrovė nėra tapatu, nes tikrovei nėra būdingas statiškumas, kurį bandė paslėpti metafizinis tikrovės aiškinimas.

XVIII a. tikrovės aiškinimo pozicija užima mokslas, kurio nauda žmogaus gyvenimui turėjo akivaizdžią naudą. Tikrovė moksliniam pažinimui tampa tiesiog medžiaga, iš kurios galima kurti, ką galima tirti, pažinti bei sistematizuoti. Taip mokslas kūrė iliuzinę tikrovę, kuri vis labiau slėpė tikrovę tokią, kokia ji yra iš tikrųjų, t. y. įvairi, nenuspėjama ir nepavaldi žmogaus proto priskirtiems dėsniams.

Mokslinis žinojimas tampa tuo žiūros tašku, kuris nurodo kokia yra tikrovė. *„Mokslas nėra viena iš kultūros sričių, šalia kitų sričių : mokslas yra ta jėga, kurioje Vakarų žmogus apskritai formuoja savo santykį tikrovės atžvilgiu.“*²⁵ Mokslinis žinojimas jau nesiekia atspindėti tikrovę tokią, kokia ji yra, bet iš to, kas yra, kuria konstrukta ir aiškina, kokia ji privalo būti. *„Per siaubingai ilgą laiką intelektas nieko nesukūrė, išskyrus daugybę klaidingų dalykų; kai kurie iš jų pasirodė esą naudingi ir padedantys išlaikyti žmonių giminę: kas pats su jais susidūrė arba perėmė iš kitų, tas sėkmingiau kovojo už save ir savo atžalas. Tokie klaidingi tikėjimai, perduodami iš kartos į kartą ir pagaliau tapę beveik žmogaus prigimtimi, yra, pavyzdžiui, šie: kad esama pastovių daiktų; kad esama vienujų daiktų, kad esama daiktų, medžiagų ir kūnų, kad daiktas yra tuo, kuo jis atrodo; kad mūsų valia laisva; kad tai, kas gera man, gera ir savaime“.*²⁶

Taigi mokslas sukuria tam tikras schemas, kuriomis vadovaudamasis žmogus, pažįsta tikrovę ir patį save. Vadinasi, šiuolaikinis Vakarų žmogus nebeturi tiesioginio ir betarpiško santykio su tikrove, kuri, anot F. Nietzsche' s, yra chaotiška. M. Heideggeris aiškino, ką reiškia, kai F. Nietzsche įvardija tikrovę kaip chaotišką, kuri dėl įsigalėjusio racionalizmo nebejaučiama. Mąstyti tikrovę nėra sudėtinga, nes protas abstrahuoja ir sistemina. Tuo tarpu F. Nietzsche nurodė į visai kitokį tikrovės pažinimą, kuris žmogų skatina kurti, o ne tik perimti tai, kas jau buvo sukurta. Kūrybinis pažinimas yra tas, kuriame dalyvauja ir žmogaus pojūčiai, tokie kaip:

a) rega,

²⁴ Ten pat , p. 470

²⁵ Ten pat , p. 426

²⁶ F. Nietzsche . Linksmasis mokslas . V.: „ pradais“ , 1995, p. 140

- b) klausa,
- c) lytėjimas,
- d) skonis,
- e) intuicija.

Anot F. Nietzsche'ąs, būtent toks bandymas pažinti tikrovę atvertų jos chaotiškumą, kuri buvo bandoma paslėpti.

Būtent tokia chaotiška tikrovė ir yra, kurią žmogus nuolat siekia užvaldyti ir išprausti į apibrėžtumo rėmus, taip bandydamas kurti iliuzinį pastovios žmogiškosios tikrovės modelį, nors pažintas buvo tik vienas iš galimų tikrovės fragmentų. Iliuzinis pastovios žmogiškosios tikrovės modelis žmonėms reikalingas, norint praktiškai veikti.

Kaip ši iliuzinė žmogiška tikrovė sukuriama? Anot F. Nietzsche'ąs, žmogaus mąstymas nėra tik pažintinis, bet turi ir kūrybinį pradą. Juk tikrovėje, kaip pačioje savaime, nėra tų daiktų ir vertybių, kurias žmogaus mąstymas sukuria, taip suteikdamas savo gyvenimui apibrėžtą formą. Žmogus įgauna tam tikrą pastovų santykį su daiktais ir vertybėmis, kas leidžia jam įsivaizduoti tai kaip tiesą.

Tačiau Dievo mirties perspektyvoje, kuomet tikrovę konstruoja ego antžmogis ir turintis valią siekti galios, vertybės įgauna laikinumo ir naudingumo matą, tačiau istoriškai galima aiškiai regėti, kad seną tvarką keičia kažkokia nauja tvarka. Visa tai, anot F. Nietzsche'ąs, žmogui atveria pojūtį, kad tiesa kaip vertybė nuvertėja. Tačiau tiesos, kaip aukščiausios vertybės, nuvertėjimas leidžia suvokti tai, kad nėra vienos aiškos ir apibrėžtos tiesos. „*Mes nebeturim tikro pasaulio: koks gi pasaulis liko? Galbūt, regimasis ? ... Jo taip pat neliko. Kartu su tikru pasauliu, praradome ir regimąjį.*“²⁷ Ar gali kas tokią situaciją pakeisti? F. Nietzsche užsimena apie antžmogį, kuris jau yra aukštesnės valios ir jau nėra ego antžmogis.

M. Heideggeris pastebėjo, kad aukštesnės valios antžmogio tikrovė mąstoma ne apskritai, bet kaip tam tikras horizontas, kuriame antžmogis gyvena. Taip pat ši nauja tvarka neturėtų būti koks nors pragmatinis žmonių tarpusavio susitarimas gyventi kartu. Neturėtų būti jokios institucinės valdžios, kuri kontroliuotų ir prižiūrėtų.

Tokią tvarką, anot F. Nietzsche'ąs, galima sukurti tik menu, kuris žadina žmogaus pojūčius ir jausmus, neleisdamas jam kurti metafizinės tikrovės. Akivaizdu, kad F. Nietzsche'ąs antžmogis turi būti panašus į menininką klasiką, apie kurį jau buvo užsiminta, kuris pasižymi

²⁷ М. Хайдеггер . Ницше Том 1 . Санкт – Петербург .: „ Владимир Даль“, 2006, с. 546

aukštesne valia, tas kuris siūlo tvarką, bet nesiekia jėga jos įsteigti, nes mano, kad pats žmogus ją priims. Tokios tikrovės F. Nietzsche tikėjosi perspektyvoje, kuomet baigs tarpusavyje konkuruoti individai „valia siekti galios“ erdvėje. *„Tikrovė kaip fenomenas, pažymėjo Nietzsche, - tai nuomonė, objektas – tai subjekto hipotezė, jo modusas ir rezultatas veikimo vieno subjekto valia siekti galios, kito subjekto atžvilgiu.“*²⁸

Kaip manė M. Heideggeris, F. Nietzsche's perspektyvizmo teorija labiau plėtojosi socialinėje sferoje, nes perspektyvizmas labiau buvo siejamas su tam tikromis vertybėmis. Tuo tarpu M. Heideggeris nihilizmo įveiką siejo su žmogaus suvokimu, kad : *„Tikrovė nėra daiktas subjektyvios patirties ar vertinimo, o mąstoma kaip esanti iki visokio individualaus patyrimo. Tokios tikrovės užmarštis ir orientavimasis vien tik į esinius, tai ir yra, anot Heideggerio, nihilizmo apraiška“*²⁹.

Kitaip tariant, žmogus pamiršo tą tikrovę, kuri jam apskritai leidžia būti ir gyventi kaip gyvai ir baigtinei būtybei ir kuri žmogui gali atsiverti savo įvairove arba bauginančiu Niekium, kuomet atsiveria paties žmogaus laikinumas ir ribotumas. Būtent tokios būklės įsteigimas, anot M. Heideggerio, ir būtų nihilizmo įveikos rezultatas. *„ Heideggeris buvo tasai, kuris radikaliai praplėtė Nietzsche's mąstymo interpretavimo galimybes, taip pat traktuodamas ir amžinojo sugrįžimo idėją. Amžinąjį sugrįžimą Heideggeris suprato, kaip steigtinos būklės reikalavimą, sykiu nubrėžė ir interpretacinę perspektyvą ir šiuolaikinei filosofijai.“*³⁰

²⁸ Ten pat , p. 589

²⁹ Ten pat , p. 589

³⁰ R. Šerpytytė . Nihilizmas ir Vakarų filosofija . Vilniaus Universiteto Leidykla , 2007, p. 380

K. Lowith'o F. Nietzsche's nihilizmo interpretacija

K. Lowith'as F. Nietzsche's nihilizmo sampratą interpretavo Vakarų pasaulio istoriniame kontekste. Vienas jo teiginių buvo, kad istorija gali padėti išsiaiškinti Vakaruose besireiškiantį nihilizmo fenomeną, t.y. kai žmogaus santykis tikrovės atžvilgiu tampa komplikuoatas. Kitaip tariant, kai jam tampa sunku suvokti savo buvimo čia prasmingumą. Taigi, kaip jau buvo galima suprasti, K. Lowith'as šios problemos užuomazgą atranda F. Nietzsche's išsakytame teiginyje „Dievas mirė“. Pažymėtina, kad kalbama apie krikščioniškojo Dievo mirtį.

F. Nietzsche gyveno XIX amžiuje. Tai epocha, kuomet mokslas yra užėmęs svarią vietą tikrovės ir žmogaus pažinime, tačiau dogmatinė krikščioniškoji kultūra ir moralė vis dar išlieka Vakarų pasaulio, konkrečiau, Europos, pagrindu. Nors „*Aš dairausi aplink : beveik neliko nei vieno žodžio iš to, kas kažkada vadinosi "tiesa". Dabar net prie mažiausio sąžiningumo reikia pripažinti, kad teologas, popas kiekvienu sakiniu ne tai, kad klysta, bet meluoja ir meluoja ne iš "nežinojimo" ...Kiekvienas tai žino ir vis tiek viskas lieka kaip buvę.*“³¹

F. Nietzsche krikščionybę ir jos moralinių imperatyvų vykdymą vardan amžinojo gyvenimo Dievo karalystėje traktavo kaip metafizinę tiesą, kuri pateisina žmonių nuodėmingumą ir menkumą dėl pirmapradės pirmų žmonių įvykdytos nuodėmės ir taip paneigia vienintelį ir tikrą žmogui duotą gyvenimą (katalikybė). „*Katalikybė pripažįsta Šv. Trejybę (Dievą Tėvą, Dievą Sūnų ir Dievą Šventąją Dvasią), tiki išganymu, pragaru, rojumi ir skaistykla, remiasi Šventuoju Raštu ir nuosava dogmatika bei teologija, turi dvasinę vadovą – Romos popiežių. [...]. Bažnyčia yra Kristaus kūnas ir ji įgaliota skleisti mokymą ir išganymą nuo apaštalu laikų.*“³²

Šalia katalikybės egzistuoja ir protestantizmas, kuris išlaisvina iš katalikybei būdingo dogmatizmo, tačiau moralės imperatyvai išlieka Jėzaus Kristaus pavyzdyje. Protestantizmo prasidejusio nuo M. Liuterio asmens, atsakų yra gausu, tačiau visas vienija keletas tiesų. „Tai „keturi sola“ , kur „sola“ reiškia „vien tik“. *Sola scriptura* reiškia, kad atmetamas Bažnyčios

³¹К Лёвиг , От Гегеля к Ницше , Санкт – Петербург , „ Владимир Даль“ , 2002 , с. 571

³² G. Beresnevičius . Religijotyros Žodynas . V.: „ Tyto alba“ , 2003 , p. 63

mokymas, remiamasi vien tik Šv. Rašto autoritetu. *Sola fide* („Vien tik tikėjimu“) reiškia, kad siekiant išganymo ir teisingo mokymo, atmetami ir geri darbai, ir atlaidai, kuriais išganymo nenusipelnysi, čia reikalingas vien tik tikėjimas. *Sola gratia* („vien tik malone“) reiškia, kad atmetamas žmogiškasis, taip pat ir bažnytinis tarpininkavimas tarp Dievo ir žmogaus, kad norint išganymą pasiekti, jį nusipelnyti, vien tik žmogaus pastangų ir darbų nepakanka, reikalinga Dievo malonė. Šio postulato rezultatas – Šv. Mišių atmetimas protestantiškose bažnyčiose. Ketvirtas principas – *Solus Christus* („Vien tik Kristus“) – reiškia bažnyčios atmetimą; visas religinis dėmesys telkiamas į Jėzaus Kristaus asmenį.³³

Verta paminėti I. Kanta, kuris išleidžia veikalą „Religija vien tik proto ribose“ bei Hegelį, kuris keliauja dar radikalesniu keliu, įvesdamas visiškai abstrakčią sąvoką „Dvasia“, ir teigia, kad pagaliau ji pasiekė lygmenį, kuomet religija jai nebereikalinga. Tačiau abu šie filosofai teigė, kad visos Europos kultūros pamatas yra krikščionybė. F. Nietzsche oponuodamas jiems teigė, kad ateis toks laikas, kuomet ir krikščionybė arba tai, kas dar iš jos liko, išgyvens visišką paneigimo būklę, o kartu su ja ir visa tai, kas vadinama europietiška kultūra.

Gyvendamas tokioje aplinkoje, kur žinojimas tapo aukščiausia vertybe, F. Nietzsche matė, kad krikščioniškoji kultūra pasmerkta paneigimui, o kartu su ja ir beveik du tūkstančius metų muštravusi ir varžiusi moralė. „*Šiame chaose, kur ankstesnės vertybės netenka savo reikšmingumo išstumia žmogų į neapibrėžtą ir neatrastą, jis nebegali jaustis kaip namie*“. ³⁴ Kitaip tariant, jis netenka pagrindo, į ką galėtų atsiremti ir atsakyti į žmogui labiausiai rūpimą klausimą : kodėl aš esu? Negalėjimas atsakyti į šį klausimą, kaip aprašė F. Nietzsche, žmogui teiks dvi alternatyvias galimybes tikrovės atžvilgiu. „*Patirti simptomatišką visišką nuosmukį ir šleikštulį tikrovės atžvilgiu, bet gali būti ir pirmu simptomu norint įsteigti savo tikrovę.*“ ³⁵

Šį santykį tikrovės atžvilgiu galima pavadinti silpnų ir stiprių žmonių būkle. Pažymėtina, kad F. Nietzsche buvo įtakotas Darwino teorijos apie stipriųjų išlikimą ir silpnųjų pražūtį. Ši galimybė pagaliau leis patikrinti žmogaus moralumą, kai jis bus paliktas vienas pats ir virš jo

³³ Ten pat , p. 101

³⁴ К. Лёвигт . От Гегеля к Ницше . Санкт – Петербург . : „Владимир Даль“ , 2002 , с. 527

³⁵ Ten pat , p. 338

nebus šeimininko, dėl kurio galės pateisinti savo paklydimus arba tikėtis amžinojo gyvenimo Dievo karalystėje už gerus poelgius. Tuomet bus galima pasakyti : elgiuosi, nes Aš pats to noriu.

K. Lowith'as pažymėjo, kad norint suprasti F.Nietzsche'us nihilizmo sampratą reikia suvokti, ką reiškia filosofui laikas. Savo nihilizmo diagnozę F. Nietzsche aprašo, priklausydamas konkrečiai epochai, tačiau jo žaismas laiko požiūriu yra akivaizdus. Jis save įtarpina trijose laiko dimensijose:

- a) laikas, kuris buvo prieš,
- b) laikas, kuriame jis yra,
- c) laikas, kuris dar bus.

Tai K. Lowith'ui leido daryti prielaidą, kad F. Nietzsche mąstė amžinybės matu, kas leido jam sukurti amžinojo sugrįžimo konceptą, kuris, anot K. Lowith'o, reikalavo kokybiško laiko gražinimą žmogui. Tokią išvadą leido daryti, nuolatinis F. Nietzsche'us Antikos pasaulio prisiminimas, kurį krikščionybė sugriovė.

„Veiklos jokios negalima sunaikinti: o kaip per bausmę ji galėtų pasidaryt nebuvisi! Tad štai kas amžinumą bausmės, vardu „būtis“, sudaro – kad ta būtis vėl amžinai veikia ir amžinai kalte privalo būti!

Tad galimas dalykas, kad pagaliau valia pati išlaisvina save ir noras į nenorą virsta...:

bet jūs, broleliai mano, jau žinot beprotystės šitą pasakėlę!

Šalin aš stengsiuos jus nuvesti nuo šitokių va pasakaičių, kai mokiau jus : „Valia yra kūrėja“. „³⁶

Ši F. Nietzsche'us per Zaratustros personažą išsakyta tiesa buvo nuoroda į tai, kad valia, kuri yra pavergusi europietiškąją kultūrą yra tik valia siekti galios, kurios sukurtas tikrovės modelis yra iliuzija, kurią žinojimas pagaliau demaskavo. Tačiau šis demaskacijos momentas Europai bus labai skausmingas. Prasidės tai, ką F. Nietzsche įvardijo didžiosios politikos laikmečiu, kur antžmogiais pasijutę žmonės pradės istorinį progreso įgyvendinimo projektą. Ir taip viena valia, siekianti galios, keis kitą, tačiau nieko nebus pastovaus.

Kaip jau buvo minėta, analizuojant M. Heideggerio F.Nietzsche'us nihilizmo interpretaciją, problematiškiausias yra Zaratustra, kuris F. Nietzsche'us buvo aprašytas, kaip tikrasis antžmogis (save įveikęs žmogus), kuris praranda krikščioniškosios kultūros paliktą

³⁶ F. Nietzsche . Rinktiniai raštai . V.: „Mintis“ , 1991 , p. 142

objektyvią humanizmo sampratą, t. y. „laimė, protas, geradarystė, teisingumas, išsilavinimas, gailestis – visas tradicinis humanizmas, nereikalingas naujam žmogui.“³⁷

Kaip pažymi K. Lowith'as, F. Nietzsche's Zaratustra taip pat yra ne kas kitas, kaip bandymas duoti tam tikrą konstrukcinį mechanizmą apie tai, koks turi būti save įveikęs žmogus. Antžmogis turi būti krikščioniškos kultūros antipodas, t. y. gyvybingas, laisvas, kuris pats nusistato moralumo kriterijus, nes, anot F. Nietzsche's, nėra jokio moralumo savyje ir savaime, o yra tik moralinių fenomenų interpretacijos.

K. Lowith'as pažymėjo, jog Zarastusos personaže įkūnytas antžmogis, yra tas kuris savyje talpina dvi galimybes. Kitaip tariant, antžmogis įveikdamas žmogiškumą, kartu įveikia ir ego „valia siekti galios“ principą, taip įgydamas aukštesnę valią, kuomet nebebando savo tiesos įsteigti teisine forma, tikėdamas, kad žmonės savu noru ir be prievartos ją priims arba lieka ego „valios siekti galios“ principo rėmuose. Tai tarsi nurodė ir pats F. Nietzsche. „*Todėl ir Zaratustroje jis paliko atvirą klausimą, kas jis bus toks: tas, kuris žada ar tas, kuris vykdo, užkariautojas ar pavadėtojas, sergantis ar sveikstantis, poetas ar tvarkos prižiūrėtojas, išlaisvintojas ar pavergėjas, - tegul jis žino, kad nei viena, nei kita, bet ir viena, ir kita.*“³⁸

K. Lowith'as nepritarė F. Nietzsche's ištarai, kad nėra jokių moralinių fenomenų, bet yra tik jų interpretacijos. Nepritarė ir išsakė savo poziciją, kad nėra nieko savyje ir savaime, bet tai nereiškia, kad nieko nėra, o F. Nietzsche's teiginys, kad moralinių fenomenų nėra, o yra tik interpretacijos, buvo suponuotas negalėjimo priimti, kad amžinybė gali egzistuoti laikiškume, nes pagrindimo savo amžinojo sugrįžimo teorijai ieškojo pačiame gyvenime, o ne savo patirtyje.

Anot K. Lowith'o, žmogaus gyvenimas yra neatsiejamas nuo sociumo, kur žmonės tarpusavyje susiję įvairiais ryšiais. Todėl F. Nietzsche's nihilizmą K. Lowith'as interpretavo jau ne iš ontologines, bet iš filosofines antropologijos perspektyvos, kuri jam leido paaiškinti, kodėl nihilizmas yra tapęs europietiškosios kultūros dalimi.

K. Lowith'as pritarė F. Nietzsche'i, kad laimę, protą, geradarystę, teisingumą, išsilavinimą, gailestį, trumpiau tariant, visas šias vertybes reikia perkainuoti, nes tokiu būdu, koku jos reiškiasi, neprimena jokio humaniškumo, bet yra bandymas objektyvizuoti, suvienodinti žmogų, o kartu ir jo tikrovės supratimą, kas iš esmės prieštarauja tikrovei. „*Bet ar*

³⁷ К Лёвит , От Гегеля к Ницше , Санкт – Петербург , „ Владимир Даль“ , 2002 , с. 510

³⁸ Ten pat , p. 338

mes iš viso turime tokį matmenį, kuriuo galėtume nustatyti žmogaus vienintelį galimą žmogiškumą, kuriuo būtų vertinamos atskiros visuomenės, rasės, tautos, ir atskiras individas? Ar nesame mes tik tam tikrame ribotame matymo horizonte, kad galėtume lygindami ne tik savo visuomenės žmogų, bet ir jai nepriklausančius duoti objektyvią apibrėžtį žmogui? Nejausdama atsakomybės krikščioniška moralė sugriovė graikiškąjį kosmosą, atrodo, užleido vietą naujam humaniško žmogaus etalonui ir standartui tarsi žmogui be savybių“ .³⁹

Tačiau, kaip pažymėjo K. Lowith'as, žmogiškumo sukonstruoti yra neįmanoma, jis yra jo prigimtyje. Geriausias humaniško pavyzdys K. Lowith'ui buvo Goethe, kuris sakė: „*Su knygomis, kaip su naujais pažįstamais. Iš pradžių mes labai laimingi, kad sutariam ir mūsų požiūris svarbiausiais egzistencijos klausimais toks pat; tik prie labai artimo bendravimo pasirodo skirtumai, ir išmintingas elgesys būtų ne su siaubu atsitraukti, kaip tai daroma jaunystėje, o tai, kad saugoti ir išsiaiškinti tai, su kuo tu sutinki, ir nesiekti bendrumo tampant mokytoju.*“⁴⁰ Kitaip tariant, priimti kitą tokį, koks jis yra, nesiekiant jo imanentizuoti ir paversti tokiu, kaip nori tu. Tačiau Europos istorija nurodo tik į tai, kad nuolat buvo siekiama imanentizuoti tai, kas skirtinga, perkonstruojant, pasmerkiant arba naikinant.

K. Lowith'as aprašė F. Nietzsche'as kritikuotą išsilavinimą, kuris reikėsi 1873 metais, per kurį buvo konstruojamas vokiečių identitetas ir mentalitetas.

Prasidėjęs masinis vokiečių tautos švietimo projektas, kaip pažymėjo F. Nietzsche, buvo skirtas tam, kad plėstų išsilavinusių žmonių skaičių, tačiau verta pažymėti, kokį pobūdį turėjo šis švietimas:

1. Vietoje viso kūrinio būdavo skaitomos tik ištraukos, taip iškraipant kūrinio prasmę. Taip pat tie kūriniai, kurie prieštaravo nacionalizmo ideologijai, būdavo draudžiami apskritai.

2. Mokomasi istorijos, kuri aukština europietiškąją kultūrą, žeminant kitas kultūras, vadinant jas necivilizuotomis, ir kalbama tai, kad reikia joms padėti pajusti civilizacijos skonį.

³⁹ К Лёвит . От Гегеля к Ницше . Санкт – Петербург .: „Владимир Даль“ , 2002 , с. 511

⁴⁰ Ten pat , p. 512

3. Mokomasi apie tai, kad baltųjų rasės žmonės yra aukštesnio lygio nei kitų rasių žmonės.

4. Menas tarnauja ideologijai arba yra virtęs specializacija, kur mokomasi atkartoti ankstesnių epochų meno kūriniai, ignoruojant bet koki individualų kūrybiškumą. Taip pat įvairios individualaus meno apraiškos tampa psichologijos mokslo tyrimo objektais, kaip galimybė įvertinti žmogaus psichinę būklę, nustatant jam vienokias ar kitokias psichozės formas.

Taigi ideologinis išsilavinimas buvo skirtas ne tam, kad iš tikrųjų plėstų išsilavinusių žmonių skaičių, bet tam, kad kurtų valdančiųjų antrininkus, kurie savo sąmonėje turėtų teisingą binarinį konstruktą, t.y. civilizuotą baltos rasės „žmogdievį“ ir kitokios rasės arba ne europietiškajai kultūrai priklausantį primityvų žmogų. „[...] antrininkai vietoje to, kad plėtotų savo pačių esmę, tampa peršamo įvaizdžio, elgsenos, mąstymo būdo ir vertybių, apskritai – netobulomis kopijomis. Taigi savimonės formų pakeitimu vadintinas asmeninio patyrimo ir savimonės pakeitimas susvetimėjusia, kontroliuojama mimetine elgsena“ .⁴¹

Taip pat išsilavinimas yra skirtas ir tam, kad sukonstruotų žmogaus elgesį. Jokių malonumų, tinginiavimo, neheterogeniškų seksualinių santykių, taip pat jokio impulsyvumo ir kitokių iracionalių veiksmų. Pažymėtina, kad kitose kultūrose visi šie veiksmai yra normos ribose. „Auklėjimas ir išsilavinimas, anot Nietzsche‘s, remiasi ne aiškinimu, bet dresūra. Šalia taisyklė be jokių įrodymų, kuri veikia principu „užaugsi suprasi“ „.⁴²

F. Nietzsche kritikavo ir darbą. Anot jo, darbas žmogui yra tapęs tik prievolė ir laikas, nes jis nebemato jo tikslingumo ir prasmės. Žmogus nejaučia, kad jo darbas būtų reikšmingas. Tuomet žmogus nebesistengia dirbti, o kiekvieną laisvą minutę nuo darbo vaikosi malonumo. Ir taip malonumų norisi vis labiau, o darbo vis mažiau. Galų gale žmogus ima jausti pasišlykštėjimą savimi, nes nei darbas, nei malonumai jau neteikia gyvenimui prasmės. Taip pat F. Nietzsche mini ir krikščioniškosios buržuazijos laikmetį, kuomet darbas tapo materialinės gerovės garantu, todėl poilsis yra beprasmis, nes jis trukdo svarbiausiam tikslui - materialinės gerovės siekiui. XIX a. darbas tampa tarsi vertybe pati savaime. Kuriami įvairūs šūkiei apie tai, kad darbas yra pagrindinis žmogaus tikslas skatinantis eiti į priekį. Darbas tampa

⁴¹ G. Mažeikis . Filosofijos antropologijos pragmatika ir analitika . Šiauliai .: „Saulės delta“ , 2005, p. 262

⁴² Борис Марков . Человек Государство и Бог в Философии Ницше Санкт – Петербург .: „ Владимир Даль“ 2005 , с. 661

totalia vertybe, nes puikiai suprantama, kad darbas yra puikus kontrolės ir priežiūros mechanizmas, kuris neleidžia žmogui per daug galvoti apie savo individualumą.

Industrinis, technologizuotas darbas buvo padarinys to, kad gaminamos produkcijos formos vis vienodėjo, nes technika užprogramuota etalono ir jo kopijos reproduktivumui. Tokiame darbe žmogus kaip asmenybė, gebanti kurti, išnyksta. Jis tiesiog atlieka mechaninį darbą ir net negamina viso gaminio vienas. Jis gamina tik dalį viso gaminamo produkto, net nematydamas galutinio rezultato. Toks darbas, kaip pažymi K. Lowith'as, sekdamas F. Nietzsche, tai dar viena galimybė paversti žmogų vienmately mašina. Modernaus žmogaus darbas neprimena nei Antikos žmogaus, nei krikščionybės. Antikos žmogus nebuvo vien gaminimo mašina. Jis suvokdavo darbo prasmingumą. Taip pat Antikoje buvo suvokiama, kad žmogui būtina linksmintis ir ilsėtis, nes tokia žmogaus prigimtis. Krikščionybės laikotarpiu taip pat darbą lydėdavo maldos.

Moderniame Europos pasaulyje santykiai tarp žmonių, ir F. Nietzsche'as, ir K. Lowith'o nuomone, yra įgavę pragmatinį būvį, kuomet kiekvienas rūpinasi tik savo interesais.

Galiausiai besaikis darbas, begalinis žmonių tarpusavio susvetimėjimas ir jokio bendrumo neturėjimas, kitoniškumo nepakanta, beprasmiškumo jausmą tik dar labiau pagilina. Viso to pasekmės : savižudybės, agresijos ir isterijos, žmogžudystės ir kitoks žmogaus psichinis regresas. Juk Dievo nėra, vadinasi, viskas galima.

K. Lowith'as teigė, kad Europą apėmusi beprasmybė neatėjo iš niekur kitur, kaip tik vystėsi pačios europietiškosios kultūros viduje.

. K. Lowith'as išvelgė, kad F. Nietzsche'as mąstymas turi tam tikrą labai aiškią struktūrą, kuri nurodo į tris Vakarų kultūros dvasios virsmų istoriją.

1. Dievo mirtis.
2. Nihilizmas.
3. Nihilizmo įveika į amžinąjį sugrįžimą.

Šie Vakarų kultūros dvasios virsmai atskleidžia tam tikrą „valios siekti galios“ metafiziką. Nuo tada kai Dievas mirė ir daugiau nebesako, ką žmogus privalo ir jis savo valia steigia tikrovę, kuri nuolat baigiasi kančia. „[...] kol galiausiai pradedama skelbti : viskas praeis, todėl kad turi praeiti, kad poelgis jau priklauso praeičiai, nuvertina jį iki to, kad jis atveria kelią

ateičiai – ar gi ne tada valia pagaliau nusikratys nuo savęs pačios, kaip Šopenhauerio metafizikoje ir valia praras savo vališkumą.“⁴³

Tuo tarpu F. Nietzsche pasuka kitu keliu, atskleisdamas tam tikrą valios dvipusiškumą. Kuomet suvokiama, kad valia tam, kad kurdama, judėtų į nieką, užsinori pasukti atgal. Tačiau, kaip pažymėjo K. Lowith'as, F. Nietzsche nenorėjo palikti valios tokiam vitališkam ir nuolatiniam judėjimui pirmyn ir atgal, ir sukūrė savitą amžinojo sugrįžimo teoriją. F. Nietzsche atsisakė įvairiausių dievų bei naujųjų amžių laisvos valios ir kaip priešstatą : „ [...] *norėjo sujungti savo valią su kosmoso privalomumu.*“⁴⁴ Anot K. Lowith'o, F. Nietzsche siekė valią sujungti su Antikos kultūroje minimu *kosmos*, kuris buvo binarinė opozicija chaosui. *Kosmos* nurodė į tvarką ir grožį. Tačiau, kaip teigė K. Lowith'as, taip F. Nietzsche norėjo paneigti visus istorinius faktus, ko, anot K. Lowith'o, kaip tik nereikia pamiršti, nes objektyvių istorinių faktų žinojimas, išlaisvinus juos nuo melagingų interpretacijų, leistų nekartoti tų pačių klaidų. Bet ar tai įmanoma?

Taigi K. Lowith'as F. Nietzsche's nihilizmo įveiką ir amžinąjį sugrįžimą siejo su graikiškojo laiko sampratos rekonstrukcija. „[...] *amžinąjį sugrįžimą, kaip graikiškosios laiko sampratos rekonstrukcijos reikalavimą*“⁴⁵. Kitaip tariant, ten, kur žmogus nebuvo tik darbo mašina ir kur žmones vienijo bendras tikslas ir geranoriškumas vienas kito atžvilgiu.

Taip pat K. Lowith'as teigė, kad solidarumas, kuris buvo palaikomas vien instituciniu aparatu, žlugo. Solidarumo jausmas turi priklausyti pačiam žmogaus norui.

K. Lowith'as pažymėjo, kad F. Nietzsche kritikavo ir demokratiją, kurią jis lygino su turgumi ir nuolat nesibaigiančiomis diskusijomis, kas iš esmės trukdo tuomet, kai reikia greitai priimti sprendimus. F. Nietzsche užsiminė, kad gali atsitikti taip, jog Vakarų kultūra susidurs su kovinga dvasia, kuri bus pasirengusi aukoti gyvybes. Tuomet ir pasirodys, kad valstybę sudaro

⁴³ К. Лёвит . От Гегеля к Ницше . Санкт – Петербург .: „Владимир Даль“, 2002 , с. 347

⁴⁴ Ten pat , p. 347

⁴⁵ <http://www.cceol.com>

ne valdžia, o žmonės, kurie turės atsakomybės jausmą valstybę ginti arba atsakomybės ginti neturės. O noras būti atsakingu nurodo, kad jiems bus nereikalingas joks valdžios institucinis aparatas, kuris juos verstų tai daryti per prievartą.

Kaip tik dabar tai ir vyksta. Šiandien Vakarai patiria pavojų ir grėsmę iš islamiškojo fundamentalizmo, kuriam priklausantys žmonės tikrai mano turį tikrą santykį su tikrove, nes jie turi Dievą. Kad ir iliuzinį.

M. Heideggerio ir K. Lowith'o F. Nietzsche's nihilizmo interpretacijos palyginimas

I. M. Heideggeris, interpretuodamas F. Nietzsche's nihilizmą, istorija, kaip mokslo disciplina, nesidomėjo, nes jis į nihilizmo fenomeną žvelgė iš ontologinės perspektyvos. Istorija jam buvo svarbi tik tiek, kiek per ją galima atskleisti Vakarų kultūros nihilizmo istoriją. Jis teigė, kad visa Vakarų kultūros istorija yra ištisa nihilizmų grandinė, nes nuolat regimas žmogaus noras suteikti tikrovei ir žmogui galutinį tikslą, prasmę ir formą. Pirmiausia, regimas metafizinis tikrovės aiškinimas. Pavyzdžiui, krikščionybė, kuri teigė egzistuojant du pasaulius ir jų kūrėją Dievą, kuris jiems abiem, o taip pat ir žmogui priskyrė aiškią tvarką ir prasmę. Taip pat istorija kaip disciplina M. Heideggerio nedomino ir todėl, kad ji pateikia tam tikras įvairių epochų hegemonines struktūras, kurios paslėpė tose epochose egzistavusias periferines nuomones.

XIX a. F. Nietzsche's diagnozuota Dievo mirtis ir nuvertėjusios visos aukščiausios vertybės, kurios yra ašis, padeda atskleisti, kokia prasmė ir tikslas egzistuoja vienoje ar kitoje kultūroje. Įsigalėjo žinojimas, kur mokslas ir įvairios ideologijos, apibrėždamos tam tikrų vertybių būtinumą, bandė suteikti galutinę formą, prasmę ir tikslą žmogui bei realiam pasauliui, tačiau tai nuolat baigdavosi nesėkme.

Kol galiausiai buvo prieita riba, kai visos vertybės, kurios istoriniame procese reišėsi, žmonėms sukeldavo kančias, nors žadėdavo visuotinį gėrį. Tai, anot M. Heideggerio, pagaliau gali atverti kelią žmogaus suvokimui, kad tikrovės į jokių rėmus ir formą išprausti yra neįmanoma ribotam ir laikinam žmogui. M. Heideggeris kalbėjo apie tai, kad pati tikrovė atveria žmogui savo įvairovę, o kartu ir Niekį. Kitaip tariant, M. Heideggerio tikslas buvo per F. Nietzsche's nihilizmo interpretaciją atskleisti, kad žmogus, pažindamas tikrovę, mąsto tik jam duotą esamybę ir taip kuria tik esamybės struktūras, o ne tiesą, kuri jam nepasiekiamo dėl jo paties laikinos egzistencijos.

K. Lowith'as, interpretuodamas F. Nietzsche's nihilizmą, skirtingai nei M. Heideggeris, istorija, kaip mokslo disciplina, domėjosi. Jis teigė, kad tinkamas jos studijavimas, t. y.

išlaisvinant faktus iš melagingų interpretacijų, gali padėti atsakyti į klausimą, kas sąlygojo Vakarų kultūroje besireiškiantį nihilizmo fenomeną.

Pažymėtina, kad K. Lowith'as į nihilizmo fenomeną žvelgė ne iš ontologinės ir net ne iš ontinės, bet iš filosofinės antropologijos perspektyvos, nes, anot filosofo, tik taip galima paaiškinti įvairius tam tikrus žmogaus gyvenimo konstrukcinius modelius. Taigi K. Lowith'ą labiau domino ne žmogaus egzistencijos klausimas, o kas sąlygoja vienokius ar kitokius žmogaus, kaip gyvenančio ir veikiančio kartu su kitais žmonėmis, jausmus.

II. Interpretuodamas F. Nietzsche's nihilizmą, M. Heideggeris pažymėjo, kad Dievo mirtis ir aukščiausių vertybių nuvertėjimas sąlygojo, kad vertybės tapo priklausomos nuo jų praktinio naudingumo. Vertybes pasiūlydavo vienas ar kitas ego antžmogis, kuris, negalėdamas numatyti tolimesnio vertybių naudingumo ir pasekmių, traktuodavo jas kaip tiesą, kurią saugodavo institucinis aparatas. Kuomet būdavo regima, kad reikalingas vertybių perkainavimas, atsirasdavo kitas ego antžmogis, kuris bandydavo steigti savo tiesą, ankstesnėms vertybėms suteikdamas negatyvumo elementą. Pažymėtina, kad ankstesnės vertybės ne visiems atrodydavo praradusios vertę, todėl dažnai vertybių perkainojimai baigdavosi revoliucijomis arba karais.

Taigi M. Heideggeris, pabandęs iš savo epochos laikmečio interpretuoti F. Nietzsche's ego antžmogį, nurodė, kad jis turėtų suvokti, jog tam tikras fragmentinis tikrovės pažinimas dar nėra jokia absoliuti tiesa, nes jis pats yra tikrovės viduje, o ne virš jos. Ir tik tokiu būdu jis galės didinti savo įgytą galią, o kartu taip įveikdamas ir savo ego per suvokimą, kad tikrovė yra kur kas platesnė, nei ribota jo žiūra.

Apskritai M. Heideggeris buvo prieš bet kokį žmogaus (subjekto) bandymą tikrovei priskirti tam tikras vertybes. Jis nuolat kartojo, kad vieninteliu, kuo žmogus turi užsiimti, tai rūpintis savo egzistencija, o taip pat ir vieta, kuri jam leidžia egzistuoti. *„Taigi, nors žmogus laikomas ne pažįstanciu subjektu (sąmonė pasaulio atžvilgiu), o rūpesčio apimta egzistencija (esatis pasaulyje), ir esamybė laikoma ne esamu objektu, o po ranka esamu „įnagiu“ [...], tuo tarpu naujieji laikai tikrovę suprantama jau nebe kaip „čia būties“ projektą, o kaip tikrovės ir tiesos istorijos „lemtį“, kur žmogui atveriamą jo epochos ir laiko sąlygota tikrovės ir savęs supratimo galimybė. [...]. Atlikta Vakarų Europos metafizikos formų analizė vaizduoja tikrovės ir tiesos istoriją, kaip tikrovės slėpimo ir tiesos praradimo istoriją, kurioje žmogui į pirmą vietą vis*

*labiau kilo pažinimo ir veikimo esamybė, ir vieną iš jų buvo galima įsivaizduoti kaip subjektą, o kitą - kaip objektą. Tada mokslas ir technika yra nuosekli metafizikos raiška, o metafizika - tai mąstymas esamybės atvirume ir tikrovės paslėptyje.“.*⁴⁶

Todėl bet koks F. Nietzsche'as noras tikrovei priskirti vertybes ir protu suvokti, kad turi būti vertybės, kad galėtum gyventi, M. Heideggeriui atrodė, kaip tikrovės paneigimas, nes tikrovė yra tai, kad ne nuo tavęs ir ne nuo žmonių, su kuriais esi, priklauso tavo galimybė gyventi, bet nuo vietos, kurioje gyveni.

K. Lowith'as, interpretuodamas F. Nietzsche'as nihilizmą, taip pat didelį dėmesį skyrė vertybės sąvokai, kuri žvelgiant iš istorinės ir antropologinės perspektyvos, turėjo kitokią reikšmę. K. Lowith'as bandė išsiaiškinti, kodėl Vakarų kultūrą apėmė krizė, kurią ir prognozavo F. Nietzsche, išsakęs savo teiginį, kad Dievas mirė.

Tačiau šią krizę K. Lowith'as siejo ne tik su Dievo mirtimi, bet teigė ir tai, kad ši krizė atsirado ir išaugo ne šiaip iš kur nors, ji vystėsi pačioje Vakarų kultūroje. Pirmiausiu jo kritikos objektu, kaip ir, beje, paties F. Nietzsche'as, buvo krikščioniškos kultūros palikimas. Visų pirma, su krikščioniškosios kultūros sukonstruotu imanentiniu mąstymu ir su muštruojančia morale. Anot K. Lowith'o, krikščionybė yra imanentizmo pamatas, kuris žmogų bandė paversti vienmačiu ir bekūniu.

Po to, kaip pastebi K. Lowith'as, žinojimo epocha daro tą patį, užsibrėžė tikslą suteikti žmogui formą, t. y. nuolat būti racionaliam, o visi malonumai, instinktai, tinginystės turi būti pažaboti, nes tai kenkia pačiam žmogui. Tačiau žinojimas užsibrėžia tikslą ne tik Vakarų kultūros žmogui suteikti formą, bet ir kitų kultūrų žmonėms, kuriems taip pat reikia pajusti civilizacijos skonį, kas leistų jiems išsivaduoti iš primityvumo.

Taip pat mokomasi apie tai, kad baltosios rasės žmogus yra protingiausias ir tobuliausias iš visų rasių. Anot K. Lowith'as, F. Nietzsche kritikavo tokį jo epochoje prasidėjusį ir instituciškai įtvirtintą švietimo projektą, nes manė, kad žmonių suvienodinimas yra jų paneigimas. Taip pat F. Nietzsche'as kritikos susilaukė ir bandymas chaotiškai tikrovei priskirti žmogaus išmąstytus pastovumo dėsnius.

K. Lowith'as taip pat akcentavo F. Nietzsche'as kritikuotą žmonių tarpusavio susvetimėjimą, kur didžiausia vertybė - tai rūpintis savo materialine gerove. K. Lowith'as

⁴⁶ A. Halder . Filosofijos žodynas . V.: „alma littera“ , 2002 , p. 83

pažymėjo, kad F. Nietzsche kritikavo žmonių suvienodinimo projektą, taip pat kritikavo ir subjektyvizmą, kas, anot jo, yra nesibaigiančių nihilizmų priežastis.

III. Galiausiai F. Nietzsche prabilo apie aukštesnės valios antžmogį, kurio siūlomą tvarką žmonės priims savo noru, be jokios prievartos ir institucinio aparato. K. Lowith'as, sekdamas šia F. Nietzsche's mintimi, manė, kad F. Nietzsche'is tobulos tvarkos modelis yra graikiškasis „kosmos“. Kuomet valia suvokia, kad ji siekia nieko, ji užsinori atgal. „*Visoks jau buvo – tai skeveldra, mįslė, tai įvykis baisus atsitiktinis – kol kurianti valia pareikš: Bet šitaip aš norėjau!*

Kol kurianti valia išstas: Bet šitaip noriu aš! Taip aš norėsiu!

Tačiau ar ji jau šitaip sakė? Ir ar įvyks tai kada nors? Ar jau valia iš nuosavos kvailystės iškinkyta?

Ar jau pati valia save pradžiugino ir išvadavo? Ar ji pamiršo keršto dvasią ir nebežino, kas yra dantų griežimas?

Kas susitaikyti ja mokė su laiku tuo, kas daug yra aukštesnis už susitaikymą visoki?

Aukštesnio dar už sutaikymą visoki valia norėti turi, o ji tai galios siekis: bet kaip jai visa šita atsitinka? Kas mokė ją dar ir atgal norėti?“(47) (Amžinojo sugrįžimo idėja).

Tuo tarpu pats K. Lowith'as, įtakotas F. Nietzsche's, pasuko kitu keliu ir teigė, kad žmogiškumas yra žmogaus prigimtyje, tiesiog jo raiška priklauso nuo to, kaip žmogus jaučiasi su kitais žmonėmis. K. Lowith'o filosofija buvo nukreipta prieš Vakarų kultūroje įsigalėjusį imanentinį mąstymą, kuris stengiasi sunaikinti bet kokį skirtumą. Dažnai K. Lowith'o filosofijoje randama panašumų su M. Buberio filosofija. Kitaip tariant, K. Lowith'as rašė apie pagarbą ir atsakomybę prieš Kitą. Tačiau gana problematiška tuo atžvilgiu, kaip ta pagarba ir atsakomybė Kito atžvilgiu turėtų reikštis. „*Daugybė esama tautų, kuriuos viena tauta gerai, kita patyčiomis ir gėda laiko: aš tokią išvadą esu padaręs. Daug ką vienur aš aptikau blogiu vadinant, kitur tą patį aukštinant be galo*“.⁴⁸

Galima įsivaizduoti Vakarų žmogų, atsidūrusį sociume, kuriame kultivuojamas bei norma yra laikomas kanibalizmas. Vakaruose, žvelgiant iš šiuolaikinės perspektyvos, kuomet yra suprasta, kad nežinoma kokia tikrovė turi būti ir koks žmogaus tikslas, suvokiama, kad neturime

⁴⁷ F. Nietzsche . Štai Taip Zaratustra Kalbėjo . V.: „alma littera“, 2002 , p. 153

⁴⁸ Ten pat , 72

teisės sakyti, kad tai yra kažkas nehumaniško, nes pagalvojama apie tai, kad jeigu šis Vakarų žmogus būtų gimęs tame sociume, tai ir pats šitaip elgtųsi ir tikriausiai net nesusimąstytų, kad jo poelgis smerktinas. Taigi F. Nietzsche' s pasakymas, kad nėra moralinių fenomenų, o yra tik jų interpretacijos, neatrodo toks jau neįtikinantis.

Pažymėtina, kad M. Heideggeris F. Nietzsche' s aukštesnės valios antžmogį, įveikusį ego“valią siekti galios“ principą, iš esmės laikė negatyviuoju nihilistu, kuris bet koku atveju sieks chaotiškai tikrovei suteikti tam tikrą formą, nejausdamas Niekio egzistencijos. „*Kyla klausimas, - sako Heideggeris, - ar intymiausios nihilizmo esmės ir jo galios nesudaro būtent tai, kad žmonės Niekį laiko kažkuo tuščiu, o nihilizmą – nuogos tuštumos sudievinimu, neigimu, kuris tuoj pat gali būti įveiktas teigimu. Gal būt nihilizmo esmę sudaro tai, jog žmonės klausimo apie Niekį nelaiko rimtu.* „⁴⁹

M. Heideggeris išsakė, kad visa Vakarų istorija yra nihilistinė, kaip bandanti priskirti žmogui ir tikrovei galutinį, absoliutų tikslingumą ir prasmę. Taip, anot M. Heideggerio, buvo ignoruojamas laikinumas ir mąstymo ribotumas. Pakankamai gerai žinoma, kaip M. Heideggeris įvardijo žmogaus atsiradimą pasaulyje. Žmogus yra įmesties į pasaulį situacijoje. Taigi vieta, kur jis gali gyventi, jau yra iki jo. Tačiau, kaip jau pažymėjo F. Nietzsche, o jam pritardamas M. Heideggeris teigė, kad kai kuriems žmonėms yra būdingas „valios siekti galios“ principas, t. y. išsiaiškinti ir priskirti pasauliui ir žmogui tikslą bei prasmę. Visa tai patvirtina pati mūsų Vakarų istorija.

Kartu ši istorija atskleidžia ir tai, jog nei vienas galutinis tikslas ir prasmė nei tikrovės, nei žmogaus atžvilgiu netapo tiesa ir būtent todėl, kad egzistuoja Niekis ir ne šiaip tuščias niekas, bet turintis tam tikrą turinį. Niekis yra tai, kas slepia tikrovę nuo žmogaus jai siekiamų priskirti pažinimo konstruktų. Taigi M. Heideggeris teigė, kad vienintelis būdas užbaigti nesibaigiančią negatyvaus nihilizmo istoriją, galima tik tuomet, jeigu bus suvokta, jog nėra jokios vienos ir aiškios tiesos apie tikrovės ir žmogaus buvimo prasmę. M. Heideggerio siekis buvo : „[...] susijęs su tuo, kad jis manė, kad vienintelis būdas mąstyti tikrovę ne metafiziškai, ne objektyviai – tai suprasti ją ne kaip tam tikrą objektyvią struktūrą, pasirodančią mūsų mintyse, bet kaip įvykį, kaip tai, kas atsitinka. Kad būtų truputį aiškiau, galima pasakyti, kad objektai, su kuriais mes sąveikaujame, mūsų patyrimo reiškiasi prieš mus viduje konkreto horizonto, bet taip pat galima pasakyti, kad ir šviesa, dėl kurios daiktai tampa matomi, šis horizontas, jis nėra kažkas

⁴⁹ R. Šerpytytė . Nihilizmas ir Vakarų filosofija . Vilniaus Universiteto Leidykla , 2007, p. 412

*matomo. Jeigu mes iš viso galime kalbėti apie tikrovę, tai mums verta suprasti ją greičiau kaip konkretų šviesoje pasirodantį horizontą, o ne kaip objektyvią tikrovės ir daiktų struktūrą. Bet nebūdama objektu tikrovė nebeturi tokio tvirto siekio, kokį jai buvo suteikusi metafizika.*⁵⁰

Kitaip tariant, M. Heideggeris teigė, kad kiekvienas iš mūsų jau gimstame tam tikrame horizonte su tam tikra tvarka, kurioje jau gyvena žmonės. Taigi žmogaus tikrovės ir savo paties supratimas formuojasi Kito žvilgsnyje. Tačiau gali atsitikti taip, kad tikrovė tau atsivers visai kitaip nei, pavyzdžiui, pažinai per Kito žvilgsnį. Kuomet gyvenama ir veikiama susidaro keista pastovumo iliuzija, bet tai yra tik todėl, kad žmogus pamiršta, jog egzistuoja Niekis, kuris slepia nuo jo bet kokią galimybę iš tikrųjų žinoti, kas laukia ateityje. Taip pat tas pats Niekis paslepia ir žmogaus galimybę grįžt atgal, arba pakartoti tai, kas jo gyvenime jam teikė džiaugsmą.

Dievo mirties perspektyvoje mokslas aiškina tiesą apie tikrovę ir žmogų. Bet ar jis pasako ką nors apie pagrindą, į kurį būtų galima atsiremti, norint būti tikru, kad tai yra iš tikrųjų tiesa. Ar mokslas gali atsakyti, kokia žmogaus buvimo prasmė? Ar gali atsakyti, kokia yra pasaulio prasmė? Galiausiai suvokiama, kad visos pasauliui ir žmogui bandomos priskirti prasmės ir tikslai tėra tik žmogaus mąstymo konstruktai, kurie, atsidūrę Niekio akivaizdoje, norėdami jį paslėpti, prisimąsto prasmių.

Kuomet mokslas savo sukonstruotus daiktus įvardija kaip progresą ir naudą žmogaus gyvenime, jis negali numatyti visų tolimesnių pasekmių. Kai buvo kuriama technika, nebuvo mąstoma apie tai, kad ji žmogų padarys savo tarnu, kuris bus reikalingas tik tam, kad spaudytų mygtukus, kurie nebereikalaus iš žmogaus nei mąstymo, nei kūrybiškumo. Taip pat nebuvo mąstoma ir apie tai, kad gamta nėra tik medžiaga, skirta tam, kad žmogus darytų su ja, ką nori ir kad ji gali imti priešintis. O juk gamta ir yra ta vieta, kuri leidžia žmogui gyventi. Taigi ir šiame procese visur šalia buvo Niekis, slepiantis tai, kas bus.

Taip pat yra ir su reiškiniiais, kurie nukreipia į save žmogaus žvilgsnį. Mokslas yra pateikęs apibrėžimą, kas yra saulė, tačiau žmogui ji gali atsiverti ne tai, kas ji yra, bet kaip ji yra. O saulė gali turėti begales apraiškų, kurie stebins žmogų, ir kas jam tikrai trukdys duoti aiškų atsakymą apie saulę. Ir liks tuomet tik sakyti yra ir taip, ir taip ir dar nežinia, kaip gali būti. Šiame procese Niekis taip pat egzistuos, kuris slėps begalę saulės galimybių raiškų. Ir tai galioja visiems horizonte pasirodantiems reiškiniams.

⁵⁰ Д. Ваттимо . После Христианства . Москва .: „Три квадрата“ , 2007 , с. 28

M. Heideggeris F. Nietzsche'as amžinojo sugrįžimo idėją perinterpretavo būtent ta prasme, kad reikalingas toks būklės įsteigimas kaip įvykis ir susitikimas su tikrove, kas iš esmės užbaigtą negatyvaus nihilizmo raišką ir atvertų kelią pozityviam nihilizmui, kuomet suvokiama, kad ribotas ir laikinas žmogus negali nei sau, nei tikrovei priskirti galutinės ir absoliučios tiesos.

M. Heideggeris buvo tas, kuris padėjo pamatus visai šiuolaikinei filosofijai, kai tiesos sąvoka ištirpsta pliuralizme. „*Heideggerio filosofijoje įvykis, simbolizuojantis „metafizikos užbaigimą“, reikšmingas kaip ir Dievo mirtis. Iš tikrųjų tai, ką Heideggeris vadina metafizika, kaip tik ir yra tikėjimas, kad pasaulyje egzistuoja objektyvi tvarka, kurią būtina pasiekti dėl to, kad tikrovės aprašymas būtų tikras, o sprendimai teisingi. Šis tikėjimas ima šlubuoti tada, kai aptinkama jo bepagrindybė“* [...] *Heideggerio siekis užbaigti metafiziką (kurią, jis, kaip žinia, įvardija „tikrovės užmarštimi“ dėl esaties), iš vienos pusės susiję su tuo, kad neįmanoma duoti neginčytino teorinio mąstymo žmogaus egzistencijai, remiantis į supratimą, kilusį iš tradicijos, o iš kitos pusės, t. y. praktinės, kur žmogaus egzistencijai bandoma priskirti prasmę, remiantis etiniu – politiniu pagrindu.*⁵¹ Abu šie pagrindimai kyla iš laikino ir riboto žmogaus mąstymo.

Taip pat XX a. imama suvokti, kad kitų kultūrų neįmanoma vertinti iš europocentristinio žiūros taško ir tiesiog laikyti jas primityviomis.

IV. M. Heideggeris, interpretuodamas F. Nietzsche'as nihilizmą, siekė parodyti, kad žmogus yra ribotas ir laikinas, kitaip tariant, mirtingas, kuriam atsakyti, kokia yra tikrovės ir žmogaus absoliuti prasmė, tikslas ir tiesa, yra neįmanoma.

K. Lowith'as, interpretuodamas F. Nietzsche'as nihilizmą, siekė parodyti, kad imanentinis Vakarų kultūros mąstymas įvairiomis savo formomis (t. y. religija, mokslas, valstybė) pats dehumanizavo žmogų, versdamas jį iš žmogaus su savybėmis į žmogų kaip į vienmatę, paklusnią mašinę, taip naikindamas bet kokią skirtybės galimybę, kas sąlygojo nepakantumą kitoniškumui. O materialinių vertybių siekis skatino žmonių tarpusavio susvetimėjimą, nes buvo siekiama patenkinti tik savo interesus.

⁵¹ Ten pat , p. 21

Išvados

Pabandžius išsiaiškinti M. Heideggrio F. Nietzsche's nihilizmo interpretaciją, galima teigti, kad:

1. Ribotam ir laikinam žmogui neįmanoma nei sau, nei tikrovei priskirti absoliučios ir neginčytinos prasmės.
2. Egzistuoja Niekis, kuris trukdo įsteigti objektyvią tiesą apie tikrovę ir žmogų.
3. Visos istoriškai besireiškusios objektyvios tiesos apie tikrovę ir žmogų iš tikrųjų atliko nihilizuojantį veiksma pačios tikrovės ir žmogaus atžvilgiu, nes sprendimo kriterijus buvo tik paties riboto ir laikino žmogaus mąstymas.
4. Įvykis yra tai, kas atveria žmogui pliuralistinės tikrovės ir savo paties apraiškas.

Pabandžius išsiaiškinti K. Lowith'o F. Nietzsche's nihilizmo interpretaciją, galima teigti, kad :

1. Imanentinis Vakarų mąstymas yra nihilistinis, kuris bandė paneigti žmonių ir tikrovės skirtingumo galimybę, aiškindamas ir apibrėždamas teisingumo ir klaidingumo kriterijus.
2. Žmogus yra ne tik paklusni mašina, bet ir turintis jausmus, kurie įtakoja jo gyvenimo kokybę.
3. Žmogus nėra vien tik racionali būtybė. Jis yra ir kūniška būtybė, tad kūno niekinimas ir nesirūpinimas juo yra žmogiškosios prigimties neigimas.
4. Atsakomybė ir pagarba kitam, skirtingam nei tu pats ir yra žmogiškumas, kuris turėtų reikštis žmogui. Tačiau F. Nietzsche's teiginys, kad nėra jokių moralinių fenomenų, o yra tik jų interpretacijos atrodo įtikinamas, nes ir istorijoje galima regėti tai, kad ką viena tauta laiko geru, kitai atrodo gėdinga ir nehumaniška. Žvelgiant iš šiandieninės Vakarų kultūros perspektyvos, kuomet tampa sudėtinga pasakyti, kas yra teisinga, o kas klaidinga, gėdingumo ir nehumaniškumo sąvokas pakeitė supratimas, kad kita kultūra turi tokią pačią galimybę egzistuoti.

Taigi pabandžius išsiaiškinti šias dvi F. Nietzsche' s nihilizmo interpretacijas, tampa akivaizdu, kad magistro darbe pasitvirtina anksčiau iškelta hipotezė, kad Dievo mirties perspektyvoje žmogaus santykis tikrovės ir savo paties atžvilgiu tampa komplikuoatas.

Santrauka

Šio magistro darbo tema - F. Nietzsche's nihilizmo interpretacija M Heideggerio ir K. Lowith'o filosofijoje. Analizuojamos dvi F. Nietzsche's nihilizmo interpretacijos : M. Heideggerio ir K. Lowith'o.

M. Heideggeriui F. Nietzsche's nihilizmo interpretacija aktuali tuo, kad ji atskleidžia, jog ne tik žmogus yra tikrovės kūrėjas, bet kad jau egzistuoja tikrovė, su kuria sąveikaudamas, žmogus rūpinasi savo paties laikina būtimi. Tuo tarpu F. Nietzsche tikrovę įvardijo kaip chaotiškumą, kuriai žmogus siekia suteikti formą.

M. Heideggeris, interpretuodamas F. Nietzsche's nihilizmą, didžiausią dėmesį skyrė ontologinėms problemoms atskleisti, tokioms kaip : Kokia yra žmogaus buvimo prasmė? Koks yra žmogaus santykis su tikrove? Kas yra tiesa?

K. Lowith'o F. Nietzsche's nihilizmo interpretacijos aktualumas atsiveria iš filosofinės antropologijos perspektyvos, kurioje didžiausias dėmesys skiriamas aptarti Vakarų žmonių tarpusavio santykius, kurie ir leido F. Nietzsche'ui išsakyti teiginį, kad nėra jokių moralinių fenomenų, o tik jų interpretacijos. Tuo tarpu K. Lowith'as manė, kad nėra jokių moralinių fenomenų savyje, tačiau tai dar nereiškia, kad jų nėra žmoguje.

Magistro darbe taip pat lyginamos M. Heideggerio ir K. Lowith'o F. Nietzsche's nihilizmo interpretacijos, tai leidžia išryškinti šių filosofų skirtingas prieigas prie F. Nietzsche's nihilizmo teorijos.

THE INTERPRETATION OF F. NIETZSCHE'S NIHILISM IN M. HEIDEGGER'S AND K. LOWITH'S PHILOSOPHY

Summary

The master thesis analyzes two interpretations of F. Nietzsche's nihilism: M. Heidegger's and K. Lowith's ones.

The interpretation of F. Nietzsche's nihilism is relevant to M. Heidegger since it reveals the fact that not only a man is the creator of the reality. It already exists and a man interacting with the reality cares for his own temporary entity. Meanwhile, F. Nietzsche named the reality as chaos to which a man seeks to provide form.

M. Heidegger, interpreting F. Nietzsche's nihilism, paid the greatest attention to reveal the ontological problems such as: What is the sense of a man's being? What is a man's relationship with the reality? What is the truth?

The interpretation of F. Nietzsche's nihilism is relevant to K. Lowith from the perspective of the philosophical anthropology in which the greatest attention is paid to discuss Western people's correlation which allowed F. Nietzsche to state that there are no moral phenomena but only their interpretations. On the other hand, K. Lowith thought that there are no moral phenomena in oneself but it does not mean that they are not in a man.

M. Heidegger's and K. Lowith's interpretations of F. Nietzsche's nihilism are also compared in the master thesis which allows to highlight these philosophers' different approaches to the theory of F. Nietzsche's nihilism.

Literatūros sąrašas

Literatūra lietuvių kalba :

1. Beresnevičius G. Religijotyros žodynas – Vilnius : „Tyto alba“ , 2003.
2. Halder A. Filosofijos žodynas – Vilnius : „Alma littera“ , 2002.
3. Mažeikis G. Filosofinės antropologijos pragmatika ir analitika – Šiauliai : „Saulės Delta“ , 2005.
4. Nietzsche F. Linksmasis mokslas – Vilnius : „Pradai“ , 1995.
5. Nietzsche F. Rinkiniai raštai – Vilnius : „Mintis“ ,1991.
6. Nietzsche F. Stabų saulėlydis – Vilnius : „Strofa“ , 2000.
7. Nietzsche F. Štai Taip Zaratustra Kalbėjo – Vilnius : „Alma littera“ , 2002.
8. Šerpytė R . Nihilizmas ir Vakarų filosofija – Vilnius : Vilniaus Universiteto Leidykla , 2007.

Literatūra rusų kalba :

1. Ватимо Д . После Христианства - Москва : „Три Квадрата“ , 2007.
2. Лёвит К . От Гегеля к Ницше - Санкт – Петербург : „Владимир Даль“ , 2002.
3. Марков Б . Человек Государство и Бог в Философии Ницше - Санкт – Петербург : „Владимир Даль“ , 2005.
4. Реале Д И Антисери Д. Западная Философия От Истоков До наших Дней - Санкт - Петербург : „ Петрополис“ , 1997.
5. Хайдеггер М . Бытие И Время - Харьков : „ Фило“ , 2003.
6. Хайдеггер М . Ницше И Пустота - Москва : „ Эксмо“ , 2006.
7. Хайдеггер М . Ницше Том 1 - Санкт – Петербург : „ Владимир Даль“ , 2006.

Internetinis tinklalapis

<http://www.cceol.com>

